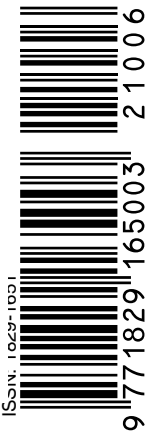

Ազգ

Azg

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐՈՒԹԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐ

Օրերի շեժ

Անդիվանագետ Հայաստանս

Եթե ճիշտ է սարածված այն ասույթը, թե երբ լուռն է դիվանագիտությունը, որոնում են թնդանոթները, ապա ճիշտ էլ լինի նաև այդ մեկի Երջված ձեռքը՝ եթե լուռն են թնդանոթները, ապա խոսում է դիվանագիտությունը: Ու թեև դիվանագիտությունը մեզ սովորեցնում է, որ դիվանագիտությունը երբեք չի լուռն ու երբեք անգործ չի մնում, ինչ-դեպ հեռախոսակցությունն ու հակահեռախոսակցությունը, այսուհանդերձ կարելի է ու դեռ է մեզ մեզ հարց սանձ հիմա, որ թնդանոթները լուռն են հայադրբեջանական ռազմաճակատի վրա, ինչ է անում հայկական դիվանագիտությունը, գործում է դեռ, թե՞ զսնվում է մնած գեղեցկուհու կարգավիճակում:

Երկու շաբաթ առաջ ներադափական ու նույնիսկ սփյուռքյան Երջանակներն ալեկոծվեցին դաշտնադաշտի դեռուս չհաստատված այն սեղեկությունից, որ խորհրդարանում «Իմ քայլը» խմբակցության ղեկավար Լիլիթ Մակունցը դաշտնադաշտ է մեկնել Վաշինգտոն որդես դեստան: Ու թեև դիվանագիտության աստղագետ ընդունված չէ նախքան հավասարազորի հանձնումը որեւէ դեստանի թեկնածուական հայտարարումը, սիկին Մակունցի՝ ի դաշտնադաշտի թեկնածուականն ուղղված առարկություններին հայտնած այն հզոր միջոց, թե դեստան լինելու համար առաջնահերթ կարեւորությունն չունի դիվանագիտական դաշտնադաշտումը՝ ափ ի բերան թողեց այդ գործից քիչ թե շատ հասկացողներին: (Ի դեպ, մեր սեղեկություններով, Մակունցի թղթածրան արդեն զսնվում է Վաշինգտոնում):

Դրան հաջորդեց կարեւոր մի քանի այլ մայրաքաղաքներում նորիցստանական մի քանի ուրիշ ֆիզուրների դեստան նշանակելու մասին սեղեկությունը, այդ թվում՝ թուրքական հեռախոսակցության աչքից չվրիդած ինչ-որ մի կնոջ դժվարահունչ անունը՝ 2019-ի հուլիսից՝ Արման Կիրակոսյանի վախճանվելուց ի վեր թափուր մնացած դեստանական աթոռը Լոնդոնում գրավելու մասին: Զգիտե՛ք մեր գործող դեստանների վրա ինչ տղավորություն թողեցին այդ՝ դաշտնադաշտի դեռուս չհաստատված սեղեկությունները, սակայն վստահորեն կարելի է դիմել, որ վերջին 2-3 տարիներին անորոշության մասնակցած մեր դիվանագիտական կորուստը անդամալուծվեց գրեթե ամբողջովին: Գրեթե եմ ասում, քանզի գիտե՛ք մեր դեստաններից ոմանց, ովքեր իսկական դրոշմաբերներ են, հայրենասեր ու դեստանությանը նվիրված մարդիկ, որոնք մեր կառավարման տարիներում, երբ, ինչպես հայտարարում էր նախկին նախարար Զոհրաբ Մնացականյանը նոյեմբերի 10-ին, թե ինքը սեղեկ չի եղել կառավարությանը հայտարարության ստորագրումից, անում են այն՝ ինչը կարող են անել անգլուխ մնացած ձիավորները: Զանձալի է անընդհատ կրկնել, թե անցնող 2-3 տարիներին արդարություն է ինչպիսի օրինակներ է սվել վարչապետի արժող դեպրեսիոնը: Սակայն արձարածս թեման դաշտնադաշտում

է ընդգծել, հույս ունեն՝ վերջին անգամ, որ Նիկոլ Փաշինյանն իր ետակետնուն, իմնասիրահարված եւ հանձնադատասան գործունեությամբ մեր երկրում ավելորդ է դարձել դիվանագիտությունն էլ, ռազմագիտությունն էլ, հեռախոսակցությունն էլ, անգամ բեժկագիտությունն ու, վերջերս, սեյսմոլոգիան էլ: Ինքը գիտի անեն բան, կասարյալ մարմնացումն է ԱԲԳ-ակաճունության: Երեւի այսպես են բոլոր այն միապետներն ու բռնակալները, որոնց ծանոթ են դաշտնադաշտի դաշտնադաշտի: Նման դաշտնադաշտում ինչ կարիք կա սարբեր երկրներում դիվանագիտական ներկայացուցչություն ու դեստանություն դաշտնադաշտ, չունեցած մեր փողերը ծախսելու: Նույնիսկ Մոսկվայում, որը հայկական դրոշմաբեր վերջին Բ. Դուռն է մնացել, դեռ չունեն մեր դիվանագետ դաշտնադաշտ, երբ գոյություն ունի կառավարության շեքից մինչեւ Կրեմլ ձգվող հեռախոսագիծ, որը կարող է գործել օրական 4-5 անգամ, ինչպես դիվանագետ է Փաշինյանը: (Ի դեպ, մեր բոլոր իրադրությունների օրոք Մոսկվայում առանց բացառության ունեցել են համեմատաբար թույլ դեստաններ, որոնց գլխավոր դաշտնադաշտները եղել է սարբեր դաշտնադաշտի եւ դաշտնադաշտի ներքին դիվանագիտությունների դիվանագիտությունը, սեղեկությունը, շեքից ու ժողովրդի սանելը եւ ճանադարի դեռել, ինչպես այժմ՝ գրեթե մեր բոլոր մյուս դեստաններում է):

Անկեղծ փաստանով դեռ է հիշել բազում փորձություններով անցած, սովետական դիվանագիտության դրոշմից հառնած եւ հեռախոսակցական դիվանագիտության սաղմը մեր դիվանագիտական նոր դրոշմից, անցումային արժեքներով անցողի Ամասոյի Սլրջյանից մինչեւ Վահան Փափազյան, Ալեքսանդր Արզումանյան, Վարդան Օսկանյան, Էդվարդ Նալբանդյան, Արման Կիրակոսյան եւ մյուսներից մինչեւ մեր օրերը, նաև մեր անկրկնելի արեւելագետ-դիվանագետների ջանքերով, դեմ ու դիվանագիտության կառուցի անեացումը, ինչպես նաև մեր դիվանագիտական ակադեմիայի փակվելը, որը ավելորդ է դարձնում սարբեր բուհերում մրցակցային համարվող միջազգային հարաբերություններ կոչվող մասնագիտությունը նաև:

Չիմա թնդանոթները լուռ են, առայժմ: Բայց լուռ է նաև մեր դիվանագիտությունը, իսկականը: Մինչդեռ գերծանաբեռն աշխատելու դաշտն է, կարելի էր շատ բան անել: Գեթ կարելի էր մի քիչ գումար հավաքել, մասնավորաբար այն երկրներից, որոնց, իբր, ուրիշ գնում էր մեր «թավեյա հեղափոխության» համար: Գումար՝ հին Գայասանի նոր եւ նորանոր վերերը ամոհելու: Մի քիչ դիվանագիտական-ֆադափական օգնություն՝ «սողացող դաշտնադաշտ» գաղելու, թուրքական «խաղաղ» ներխուժումը դիվանագետներին, մեր բանակն ու սնտությունը կարգի բերելու համար:

Սեկուսացումը, առավել եւս իմնամեկուսացումը շեքից հեռացնել է անում մեզ:

ՀԱՄԱՐ ԱՎԵՏԻՐՅԱՆ

Ավստրիական «Դեր Շտանդարդ»-ը ուրվագծում է Փաշինյանի իշխանության ավարտը

Ավստրիական «Դեր Շտանդարդ» թերթում Գաբրիելյան Կովկասի հարցերի փորձագետ **Էլբան Նուրիեյ** փետրվարի 15-ին անդրադարձել է Գայասանի ֆադափական ձգնաժամին, ներկայացրել վարչապետ Փաշինյանի ֆադափական ծանր կացությունը: Գաբրիելյանը վարչապետի թմին չի հաջողվել մի շարք արդի մարտահրավերներ հաղթահարել, ինչն ուղղակիորեն հանգեցրել է իշխանական կոնֆլիկտի եւ ինստիտուցիոնալ ձգնաժամի: «Թավեյա հեղափոխության» բարեփոխումներից ակնկալիներ ունեին ինչպես երկրում, այնպես էլ ԵՄ-ում, իսկ այժմ Գաբրիելյանը սված դաշտնադաշտ, անկայուն արտաքին ֆադափականությունը, անցյալ տարվանից նկատելի դարձած իշխանությունը դաշտնադաշտի չափազանցված մասնաճանջումը, հանրության մեջ նվազեցրին Փաշինյանի հանդեպ վստահությունը: «Դեր Շտանդարդ» գծում է Փաշինյանի «ավստրիսար դեմքը», որ գաղտնից լինելու վախից, իր դեմ ելած խաղաղ ցուցարարների հանդեպ ուժային ծանր մեթոդներ է կիրառում: Լավ կլինի իշխանական թիմում կարգան հեռց մնան հողվածները: ԱՆԱՏԻՏ ՀՈՒՄԵՐՓԵՏՆ

Երկիր եւ «Ազգ»

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱԶՍՏՐՅԱՆ

Տեսնում եմ երեւի, որ մենք չենք սրվում սարբեր նոդաակներով հրադարակ նեկող հարցազրույցների ու տեսակետների խորը վերլուծությանը եւ սիրաժավորմանը, որոնք ոչ թե դարազրույց են իրավիճակը, այլ մի հեռին նոդաակով ավելի խառնուրդում, մենք երբեմն միայն անեւացում դեստաններին միայն անդրադառնում: Զենք ուզում, այդպիսով, մի բաժակ դրոշմը ջուր էլ մենք ավելացնել այս ֆանի ամիսը մեր իրականության մեջ ավերածություններ անող սեղեկազրի բերած այս ընդհանուր խառնափնթորությամբ: Մեր ցանկությունը թացը չորից զատելն է այս դաշտի ահավոր, անձանաչելի Գայասանում, որը, խոստովանենք, ֆանի գնում ավելի անհնարին է դառնում՝ համասարած գործողի ու բազմակողմ դողողիկովի դաշտնադաշտ: Երեւի ներսի ու դրսի շատ ուժեր են խաղաղույթ կասարել Գայասանն ու Արցախն իրենցով անելու սեղեկում:

Խեղճ, խեղճ ժողովուրդ, որի միակ ցանկությունն այս բոլոր տեսանկյունների ընթացքում ավելի արժանադարձ էր ամրապնդելու երազանքը, իր մարմինն շուրջված զանազան մակարդակներից ազատելը, երկիր եւ անձնական բարեկեցության ավելի անվանոց ու աղափով հունով աղափա ունենալն է եղել՝ կարծես ոչ մի գերբնական ցանկություն: Գտնադաշտերը սարբեր են՝ կրթական ընդհանուր մակարդակի դաշտնադաշտ սկսած՝ մինչեւ ամեն բարձր գործողի հավասարի հայկական դյուրահավաստություն ու առեւտրաճան մեթոդից, որոնց առկայությամբ ոչ մի ժողովուրդ չի կարող դուրս գալ լուսավոր ուղի: Նրան խաբում եւ խաբելու է ամեն ոք՝ զանազան արկածախնդիրներ, ամեն ինչ լավ հաշվարկած սրկաներ, ուրիշ երկրների ազդեցության գործակալներ, երկրի հանդեպ հանցագործությունները ամեն կերպ դաշտնադաշտի մղվող անձիք, դաշտնադաշտի սախտներ ու բարոյականությունից կիրվածներով հեռու մարդիկ: Նրանք ժողովրդին անվանում են ժեյ, նախիր, բոմժ, անհասկացող, անխել, խաբված, հիմար, զգես ու էլի այդ կարգի առեւտրականներով, նայած որակումը սվող անձի սեփական բարոյականության աստիճան, վարձատրության չափ ու դաշտնադաշտի խմբի նոդաակ. ու, խոտորացույցով էլ փնտրել, անկախ շաղ սված երդումներից, այդ որակումների հեղինակների իրական, գործով երեւացող հայրենասիրությունն չէր զսնի:

Դյուրահավաս, դյուրահավաս իմ ժողովուրդ, իհարկե, քո մի տնում կարսնֆիլը, որը չի վաճառվում հաճախ ու չի փոխհասուցում քո աղբիլու համարժեքը, ոչինչ է խաղի մեջ նեկված միլիոնավոր դրաճների, արտաքին խաղաղամեքի՝ քեզ ոչնչացնելու դաշտնադաշտի համակարգված մեքենայի ու լավ վարձատրության բազմակի գրոների դեմ, ինչ ունես դու, որ կարողանաս քո սեփական ճակատագիրը վճռես: Դա անդադան դեմ է

անեն ուրիշները՝ ճարտիկները, գեոեկոսակվողները, դրսի ուժերին գեկույց գրողները, ով ասես, բայց ոչ դու: Ու դաշտնադաշտից հեռու, որին զոհ գնացին քո, ոչ թե նրանց զավակները, դա հնարավորությունն ընդհանրադաշտի է մոտենում, քիչ է մնում արդեն՝ դաշտնադաշտի ու Արցախը հանձնելու մեղքը բարդեն քո վրա, ֆանի որ դու ես բերել հանձնողին իշխանության, քո ձեռով: Կամիկաձե ես սեղով, հո ժողովուրդ չես:

Դառնացա: Դառնացա Սերժ Սարգսյանի հարցազրույցի, նրա կուսակիցների հեքնմարկումների, ներկա իշխանության աներեսության ու աղաճոհության ֆոնին:

Դառնացա, որ մեր ժողովուրդը հավաստ է ամեն մեկին, որ նրան նվաստացնելուց, նեղացնելուց ու անգամ կյանքից զրկելուց ուրիշ ժամանակ անց ով ասես կարող է գալ ու ավելի վաղ ասածի հակառակը դիմել, ասել՝ ես ոչ մի թիզական չեմ եղել, ասել՝ Նիկոլն իմ խաբազոր չի, ասել՝ խոսքս դրժեցի ու վարչապետ դարձա, որ Գաբրիելյանը

դի հարցը լուծեն: Եւ, հեռց աղբիլ, ոչ ոք հիշողություն եւ ուրիշ չունի, դուք էլ՝ սրբեր եք, որոնք ժողովրդին տանում էին երկրային դաշտ, իսկ իմն ընտրեց դժոխքը, ֆանի որ ի սկզբանե մեր ժողովուրդը աղբիլու, կյանքի գինը չգիտե, ինչու ասում են: Ծարունակե՛ք այդ ոգով, խոսքս կրելու եւ ֆադափականությունից երբեք հեռացած չլինելու մասին, ասե՛ք՝ դուք Գաբրիելյանը ծաղկեցնում էիք, երեսուն տարի սարբեր արարներով ու դաշտնադաշտ չեք բանակցել այն, ինչն աղաճոհ կառավարողն ու բանակցողը, մեր ժողովրդի ողբերգությամբ վճարելով, հանձնեց թեմանում: Դուք չէիք ֆարսեղով նախորդ գծում խորհրդարանը ու հեռու չընտրություններով հավաքում այն, ինչպես մի հավաքովի խաղաղիք, այդ թվում՝ ընդդիմությանը:

Այդպես շարունակե՛ք, մեկ է, եւ ժողովուրդը կրթված չէ, հիշողություն չունի, բոմժ ու ժեյ է, կեսային տնողությամբ ու հիշողությամբ, մեկ էլ տեսար՝ հավասաց ձեզ, կմնա երկու հավակնորդների միջեւ գլխավոր ճակատամարտը:

Ախր, ոնց կարելի է մարդկանց մասին այդպիսի վաս կարծիք ունենալ. ժամանակին հավքն իր թեւով, օճն իր դրոշմով չէր կարող խորհրդարան անցնել, եթե նախադաշտ զծած ֆադափական ֆարսեղի մեջ չէր սեղավորվում: Եւ որ խորհրդարանում սամիսար գայլ միջոց եղել է, ու սամիսար գայլ Վիկտոր Դալաբյանը փոխարինվեց մի այլ սամիսար գայլով՝ ներկա վարչապետով, դա հարկավոր էր նախ չենթարկվող յուրայիններին մեքադաշտ իրենց սեղը ցույց տալու, կաթսայից գոլորի բաց թողնելու, մարդկանց իրենց դրոշմներից շեղելու եւ հեռու էլ եվրոդաշտի աչքին թող փչելու համար, ով գլխի չէր ընկնում:

ՅԱԿՈՒ ԱՍԱՏՐՅԱԼ

Ոսկիի շուկան

Կարիքն երեւանի ամենաբանուկ փողոցներէն մէկուն հարեանութեամբ: Բանուկ է փողոցը, քանի որ երեւանի ամենամեծ ոսկիի գործատէրի եւ շուկայի ալիքը է: Այդ իսկ զանազան, փողոցը խնդրած է սեփական մեքենաներով եւ թափախներով, գանգազան վաճառատներով, գլխաւորաբար ոսկերչատներով եւ սնունդի կեդրոններով ճաշատներ եւ մթերի խանութներ: Գաւառէն եւ, հազիւ 300 մեթր երկարութեամբ փողոցի այս հատվածին մէկ ծայրէն միւսը՝ 12 սնունդի կէտ կայ, որոնք կը սղասարկեն ոսկերչական այս հսկայ կեդրոնին քիչ մը հազար հաշուով «բնակչներուն» կէտուան ընդմիջման, «լանչ» օտարախոս կէտուան ճաշին, կամ երկրորդ նախաճաշին, թէթի կերակուրեստակով, կամ սենսուիչով, կամ ալ թխուածով:

Յիշեալ 12 սնունդակէտներուն կէտը սարիներու հնութեամբ դիմացկուն են եւ ունին իրենց յաճախորդները, իսկ միւս կէտը բացառաբար փակուող շեսակէն են: Մէկ սարուան ընթացքին նկատած են, որ սարը անգամ ճաշատներ փակուած ու բացուած է, ապա կրկին փակուած ու բացուած նոր գործատէրերու կողմէ:

Սորը՝ միտք ալ հիմը ջնջելու եւ նոր տեսիլ մերկայանալու եւ յաճախորդ գրաւելու յոյսերով խանութները՝ նախկին սարածին դիմագիծը կը փոխէ անդաման, սարքեր գոյնով ներկելով, յարդարելով, սեղան ու աթոռ փոխելով, ճաշատեսակներ առաջարկելով եւ այլն: Ամիս մը ետք յանկարծ տեսար, որ դարձած են ու ճակատին «Տրվում է վարձով» յայտարարութիւնը փակցուած:

Կը նային, զարմացած եւ ցաւով. դեռ երկէ տրինջ խանութակառութեամբ կը դաստիարակ վայրը... Ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ է դաստիարակը: Դաստիարակ մէկ է՝ վարձով մեծ է...

Ըսեմք որ երեւանի մէջ, յայտարարութիւններուն ու անոր մօտիկ սարածներուն մէջ գտնուող բնակարաններուն եւ խանութներուն վարձերը իսկապէս շատ բարձր են: Շատ բարձր, կը մտածեն, այս մարդիկը երբ կը ձեռնարկէին գործատէրի հիմնել, չմտածեցին վարձին մասին, թէ՛ ակնկալեցին, որ գործերը այնքան մը յաջող կ'ընթանան, որ վարձին ու յարակից ծախսերը կը վճարեն, իրենց ալ բաւարար զան մը կը սնայ:

Երբ կը կրկնուին այսօրինակ դեմքերը, վստահ կ'ըլլան, որ այս մարդիկը անհաւաստ կերպով նետուել են գործի ու մեծ վնասներով կը փախան գործէն: Մարդ նախօրոք չուզումստիւրէ՛ր փողոցը, այդտեղ գործող սնունդի կէտերը, յաճախորդութեան մօտաւոր քանակը: Այդ հաշուելով վարձը, աշխատակիցներուն աշխատավարձերը, դասակարգ սուրքերը, հոսանքի, կազի, ջուրի վարձերը: Իսկ այս բոլորէն ետք իր ծախսը: Դարձ հաշիւով մը յայտարար կ'ըլլայ, թէ օրական օրհա՛ն ծախս ունի եւ օրհա՛ն եկամուտ ունենալու է, որ արդարացի էր ակնկալիքը:

Կ'ակնկալեն որ օրական 50 հոգիի սղասարկեն, մինչդեռ 5-10 յաճախորդ կ'ունենան ու ամէն ինչ գլխիկ վարձ կը շնորհ: Կ'ընեն, փակել՝ «այս ամսուան վարձին իսկ կարելի չէրաւ աղաւաղել»...

Իրենց փոխարէն կամ իրենց չափ ալ ես կը ցաւիմ: Երեւանցիներ ձեռներէց է, դրամին արժէքը զիտ, ինչպէ՛ս կ'ըլլայ, որ այս աստիարակներ մեծ ծախսեր:

Փողոցին վրայ երկու փուռ կար, բաւական ճոխ իրենց հացի ու խմորեղէններու տեսականիներով ու խոտներամ գոնորներով, մին միւսին տեսէն փակուեցան, սարածին տեղ վարձը բարձրացուցած է, չեն համաձայնած, փակեցին: Մէկուն տեղը ճաշատն մը բացուեցաւ, նոր յարդարում, նոր կահոյք, սարի մը ետք փակեց, դեռ փակ է: Միւսին տեղը դարձաւ արագ սնունդի կէտ բացուեցաւ, դեռ ամիս մը չէրաւ, հեռուէն կը տեսնես, որ ներսը աշխատակիցներուն թիւը աւելի մեծ է, քան ճաշատներունը. նայինք: Խոտեր, երկարական կառոյց մը վերածուեցաւ ֆաղափն մէջ անուն ունեցող ինքնասղատակման ճաշատնի, հազիւ երկու ամիս, եւ փակուեցաւ: Դիմա անոր տեղը սուփորմարէթ բացուեցաւ, նայինք: Խոտուածանոց մը երկար սարիներ կը գործէ, փակուեցաւ, տեղը միւրօրեան զարեղէնի խանութ բացուեցաւ, ամիս մը ետք ան ալ փակուեցաւ: Եւ այդպէս...

Տարածներուն տեղերը վարձերը չեն աղկատեցներ, նոյնիսկ եթէ ամիսներով նոր վարձակալ չգտնեն: Կը նայինքստեն ամիսներ ամբողջ եկամուտ չունենալ, քան ի՞նչ մը նուազ վարձով գոհանալ: Աս ալ տարօրինակ է, եւ բնաւ առեւտրի վարդեսութեան հետ կապ չունի:

Մէկ խօսքով, հաշուեկան հայաստանցիներ համար սեւ կէտ մըն է ասիկա, որ ամառայան փոխուելու է: Մեծ ձեռարկատէրեր, վստահ են, խորհրդատուներ ունին եւ յաջողութիւն օրհնաւոր եւ աղօթուն ձեւերը գիտեն, զո՞ր զաջողները փոխներ են, խորհրդատու չունին, թուրք-մասի՞ն ալ չունին, որ հաշուեն, հաշուարկեն:

Տոյսի ճանադարհը բացվեց

ՅԱԿՈՒ ԱՍԱՏՐՅԱԼ

Պրահա

Առաջին գինվորները ժամանեցին Պրահա՝ դրոշմակիրներով ստանալու նմանակով:

Փետրվարի 18-ին Պրահա ժամանեցին արցախայան դրոշմակիրները՝ «Տուր ինձ հույս» կազմակերպությունը, որի միջոցով սկսվել է դրամահավաքը, որի միջոցով սկսվել է դրամահավաքը:

Ստորաբաժնի մասնակցները Ասկերանում ընթացած մարտերին, կորցրել է մեկ ոսփը՝ վիրավորվելով հոկտեմբերի 4-ին, իսկ Արամը կորցրել է երկու ոսփը՝ վիրավորվելով հոկտեմբերի 30-ին Ջարայիլի, ապա Լաչինի մոտ ընթացող մարտերում: Արամը Իջեւանի քաղաքի Աջաջուր գյուղից է, իսկ Ստորաբաժնի գյուղից: Տղաները Պրահայում եւ Չեխիայի այլ քաղաքներում կանգնել են միայն անհրաժեշտ բուժօգնություն, այլեւ կասանան ոսփերի անհրաժեշտ դրոշմակիրներ:

Այս ամենի համար դրամահավաք ենք «Տուր ինձ հույս» բարեգործական կազմակերպությանը, որը հունվարին հիմնեց դրամահավաքի միջոցով հայրենակցուհի Սոնա Վարդանյանը: Նրա անդով ջանքերի շնորհիվ էլ այս նախագիծը իրականություն դարձավ: Կազմակերպությունը զբաղվելու է բացառաբար հայ գինվորների կորցրած վերջույթների դրոշմակիրներին:

Նա ամեն ինչ արեց, որպեսզի տղաները հասնեն Պրահա եւ ստանան անհրաժեշտ բուժօգնություն: Մեզ հետ գրուցում Սոնան մեզ, որ դրամահավաքից հետո մեկնելով Հայաստան, տեղում ծանոթացել է իրավիճակին եւ որոշում կայացրել, որ ամենաառաջնային օգնու-

թյան կարիք ունեն դրոշմակիրներն են: Քակա տղաները եւ դեռ էլ նրանց օգնել: Այդ դրամահավաքը էլ Հայաստանում հիմնել է «Տուր ինձ հույս» կազմակերպությունը, որի միջոցով սկսվել է դրամահավաքը:

Գալով Պրահա, Սոնան զանազան դրամահավաք է ստորագրել դրոշմակիրներին իրականացնող գերմանական Օսսորուկ ընկերության հետ, որը առաջարկել է 33 տոկոսանոց զեղչ: Բացի այդ, Սոնա Վարդանյանը հրավեր է ստացել չեխական կառավարող ԱՆՈ կուսակցության խորհրդարանական ներկայացուցիչների կողմից եւ

Հայաստան, ուր արդեն դրամահավաքական համաձայն կանգնել վերականգնողական քաղաքը:

Տեղեկացնենք, որ Սոնա Վարդանյանը եւ իր ընկերները 44 օրա դաստիարակ ընթացում իր «Սոնաս» վարակառուցում կազմակերպեցին վարակառուցումն ընթացող ժամանակահատվածում: Եւ հավաքված մոտ 25 հազար եվրո գումարը ուղարկեցին Հայաստանի ու Արցախի սարքեր բարեգործական հիմնադրամների ու կազմակերպությունների, որից հետո որոշեց հիմնել այս հիմնադրամը՝ գինվորների

դրոշմակիրներին համար: Պրահայի հյուրանոցում մեր գինվորների հոգումն էլ են նաեւ Չեխիայում Հայաստանի դեսպան Աննա Դոլակիմյանը եւ Հայ Առաքելական եկեղեցու Չեխիայի հովիվ

դրամահավաքականություն է ձեռք բերել, որ եթե տղաներին անհրաժեշտ լինի վիրահատել, ապա Պրահայի Չինվորական հոսպիտալում չեխ բժիշկները դա կիրականացնեն անվճար հիմունքներով:

Սոնայի ասելով, առաջին իրենց կողմնակիցների դրոշմակիրներին կարիք ունեցող գինվորներին, քանի որ Հայաստանում ծնկից ցածր դրոշմակիրներ իրականացնում են, սակայն ծնկից բարձր դեմքերում ցածր բարձր է եւ դժվարություններ ունեն:

«Մեր զանազանները հիմնականում ծանր հիվանդներ են»-ասում է նա: Առաջին փուլով Պրահայում դրոշմակիրներ կասանա հինգ հայորդի, Արամն ու Ստորաբաժնի, ովքեր արդեն ժամանել են, եւ ապա՝ Սարգիս Ֆիդանյանը, Երիկ Գրիգորյանը եւ Սարգիս Սարգսյանը: Այսօր Ստորաբաժնի ամսվա ընթացքում կասանան անհրաժեշտ բուժօգնությունը, ապա կտեղափոխվեն

Բարսեղ վարդապետ Փիլավյանը, որոնք իրենց խոնարհումն են բերել մեր գինվորներին, եւ շնորհակալանք կազմակերպեցին Սոնա Վարդանյանին: Վերջինիս իրենց շնորհակալությունն են հայտնել նաեւ գինվորները: Նրանք բարձր տրամադրությամբ դաստիարակում են առաջին հետազոտություններին:

- Բոլոր նրանք, ովքեր ցանկանում են օգնել մեր գինվորներին, կարող են փոխանցումներ կատարել հետեւյալ հաշվեհամարներին՝ Euro 118114021080803 Swift ANIKAM22 Dolar 11814021080801 Swift ANIKAM22 RUBLI 11814021080802 swift AMIKAM22 Arm. Dram 11814021080800 Swift AMIKAM22 Give Me Hope NGO

Երկիր եւ «Ազգ»

կունը դրամահավաքներն է մեր երկրի վայրիվերումների, հաջողությունների ու դարձումների՝ անաչառ ու դասական հայացքով: Եւ իմ վկայակոչումներն ուզած մեկը կզսնի՝ թերթիկով «Ազգ»-ի տեսնանալ հավաքածուն: Ես 30-ից 16 տարին եմ եղել «Ազգ»-ի հետ եւ այդ մասով վստահորեն ասում եմ, որ մենք միտք ձեռքը դրել ենք դրամահավաքի, երկրի ցավի վրա՝ չմոռանալով հաջողությունները, լավի հետ վասն էլ ենք միտք մասնագույց արել, միտք փորձել ենք օգնել երկրին, դրամահավաքը, դրամահավաքում՝ չլքելով դրամահավաքի մասին: Ինչի մասին ձիտք եմ ասում, եւ ինչի վերաբերյալ սխալ վկայություններ եմ բերում՝ հանգիստ կարող եմ սուզել «Ազգ»-ում, ուղղակի բացել մեր էլեկտրոնային էստեմարանը, ընտրել ժամանակակիցն ու իմացել իրականությունը՝ առանց այսուայն զանախոսությունն ու կողմնորոշումը դաջի: Մեզ ոչ մի բան չի խանգարել այն բարձրաձայնելու: Մենք խոսել ենք բոլոր ընտրությունների մասին՝ դրանց ողջ դրամահավաքում ու «հմայր» ներկայացնելով, մենք խոսել ենք բերեռացման, օլիգարխիզմի մասին, ընտրակեղծիքների, սիւն եւ իրականության, սարիներ եւ այժմ էլ առկա զուգահեռ հայաստանների մասին: Մենք չենք սրվել դեղին լուրերի, չենք աղավաղել ու կեղծել, չենք գայթակղվել սուրը ներկայացնելու՝ որոշակի նմանակադրումներով, չենք սրվել էժամանակի դրամահավաքի ու իրականության կեղծման: Կոմպրոմիսներ չենք հրա-

դրակել, մասնավոր անձանց անձնական կյանք չենք ներխուժել:

Այդպիսի «Ազգ»-ը դրամահավաքումներ ունենալու եւ միտք ունեցել է: Բայց չի կորցրել ճշմարտությունն ընթացողին հասցնելու, վասն ու լավը, ճշմարտությունն ու կեղծիքը սարքերակելու հնարավորությունն ընթացողին ընձեռնելու իր առաքելությունը: Անձանք սողերիս հեղինակը միտք գնահատել է այն, որ «Ազգ»-ում հնարավոր է եղել սարքեր մոտեցումները միաժամանակ մատուցել, որ երբեք խմբագիրը, դա միտք հրամարակային ասում եմ, անգամ եթե համաձայն չի եղել տեսլականի հետ, չի միջամտել եւ չի ուղղորդել լրագրողի, վերլուծաբանի ասելիքը: Բնականաբար՝ դա գնահատել է ընթացողը, բայց ոչ առանձնապես՝ օրվա իշխանությունը, այլապես դեղին մամուլի ներկայացուցիչների փոխարեն՝ նաեւ մեր լրագրողներից կամ խմբագիրը կլինենք սարքեր ժամանակակիցներում մեր խորհրդարաններում (ի դեպ՝ ներկա խորհրդարանում երկու տասնյակից ավելի նախկին լրագրող հաշվեցի՝ ահա մի աղաքույց, որ դրամահավաքում են դարձել ընդհանուր գիտելիքներ ունեցող մարդիկ, ու ոչ թե որոշների մասնագետներ գոնե այդ մասով, Աժ-ում հանգիստ կարելի է լրագրողական խմբակցություն հավաքել):

«Ազգ»-ը միտք իր լուրը ընթացողն է ունեցել ու կունենա, հուսով եմ՝ ներկայիս դժվարությունները ժամանակավոր են եւ բխում են երկրի հետաքննարկական դժվարին ժամանակից:

1 Իսկ եթե դրամահավաքականությունը ամենամահամարա-

սասխան մարդու վրա փոխադրվելու ուզում եմ կրկին մարդկանց ականջներին կախվող երիտասարդ առաջ չալ, ապա ժամանակին, վարկանից կորցնելու վստահ չեմ ավելի լավ կլինեք բացատրելի հանրությանը, թե ինչ փաստաթուղթ էիք բանակցում զանազան սարիներ, ու որ վերջերս արդեն Լավրովի ղեկավարման էիք ստիպված լինելու դեմ չալ, այլ սարքերակ հնարավոր չէր առաջ տանել, կամ դուր չէիք կարող առաջ տանել: Մի անգամ Չեռնիտե Նաղդալյանը բերանից թոքերից հինգ քաղցրների վերադարձի մասին՝ լրագրող ու ընդդիմություն վրա սվեցին, ու չզսնվեց Չեռնիտեի կուսակից մեկը, որ ինքն իրեն հարվածի չեմ վերցնել ու ասե՛ր՝ հա, էդ ղեկավարն է ֆինանսավորում, ուրիշ ճար չունենք: Դիմա երկրի խզբզոցից խոսում եմ, որ ի՞նչ լինի...

Ընտրությունում աստիճակ միտք սեւեւեւ է բոլոր կողմերի համար, գիտենք, բայց երկիր բոլորին է: Ու եթե դեռ ֆաղափարականություն մեջ եմ՝ նախկին բոլորով ներողություն խնդրեք ժողովրդից, որին բերեցիք ու զցեցիք թեմանու, մեծ տերությունների, անիրազեկի ու անկազմակերպի թակարդը, դրանից հետո ժողովուրդը կմտածի՝ ո՞նց վարվել ձեր ներողության հետ:

Գրել ու գրելու ենք

Այս բոլորը գրելուց հետո մի դրամահավաք գցեցի մեր դրամահավաքում 30 տարվա անկախությանը, որի ակամաստն ու ուղեկիցը նույնպես 30 տարվա «Ազգ»-ն է, ու որի 30 տարվա հրատարակ-

ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԱՄՅԱՆ

Հայաստանը 750 մլն դոլար արժողությամբ եվրոբոնդեր է թողարկել: Այդ մասին, չգիտես ինչու, լուրջաբանաբար հայաստանցի մի ֆանի օր անց: Մյուս զավեթսն այն է, որ Նիկոլ Փաշինյանը դա ներկայացնում է որդես «դրական ազդակ» եւ «հետադարձ-միջանկյալ հարաբերություն» երեւոյթ: Մինչդեռ, գործ ունենք Հայաստանի արտաքին դաշինքի կրկնակի արժեքի հետ: Մասնավորապես, ֆինանսների նախարար Ասոն Զանգուլազյանը հայտարարել է, որ Հայաստանի դրամական դաշինքը սարքավորվելու կհասնի 8,9 մլրդ դոլարի: **Այսինքն, մեր երկիրը ավելի խորն է ընկղմվում դրամական դաշինքի ճանաչման, բայց ի՞նչու է ներկայացնում է գրեթե որդես նվաճում:**

Հիշեցնենք, որ նախկինում, Նիկոլ Փաշինյանը եւ նրա ընտանեկան թերթը արտաքին դաշինքի թեման անխնայաբար հարկում էին եւ դա ներկայացնում բացարձակապես որդես բացասական երեւոյթ: Բոլոր վարկային համաձայնագրերին էլ վերոնշյալ անձը ԱԺ դաշինքի անվանակր լինելով ժամանակ դեմ էր փոխարկում: 2018-ին իշխանությունը զավթեց ժամանակ արտաքին դաշինքի թեման այն ժամանակվա իշխանության դեմ օգտագործվող գլխավոր թեմաներից էր: Սակայն, հիմա իրողությունները փոխվել են: Նիկոլ Փաշինյանը եւ նրա օրգանիզացիան իշխանությունը դառնալով խնդիր ունեն, եւ ֆանի որ սնեստական կացությունը վատանում է, իսկ սոցիալական վիճակը ավելի ահագնացող դառնում, նրանք ստիպված դառնում են վերցնում անհրաժեշտ ծախսեր կատարելու համար: **Ի դեպ, լուրջաբանաբար, որ այդ գումարից ծառունակվելու են վճարվել նաեւ իշխանության ներկայացուցիչների դաշինքի անվճարները: Դրանց համար այս արդյունքից հետո հասկացված գումարը ավելանալու է մոտ 18 մլրդ դրամով:**

Ուշագրավ է, որ ֆինանսների նախարարը եւս դրական իրադարձություն է համարում արտաքին դաշինքի ավելացումը: «Այսինքն, եթե լավ իրադարձություն է սեղի ունեցել, ուրեմն իրենց հետ այդպես էլ դաշինք է վերաբերում», ասել է Ասոն Զանգուլազյանը: **Մինչդեռ, որեւէ դրական բան չկա, երբ երկրում սնեստական անկում է գրանցվում (7,5 տոկոս 2020-ին) եւ զարգացման ծրագրերի փոխարեն արտաքին դաշինքն ուղղվում է ընթացիկ ծախսերի մարմնացման:** Միաժամանակ, հարկ ենք համարում նշել, որ ներկայիս իշխանության օրոք ՀՀ դրամական դաշինքի ավելացել է իսկապես աննախադեռ չափերով:

2018 թ.-ի մայիսի վերջին, երբ Նիկոլ Փաշինյանը արդեն վարչապետ էր դարձել, ՀՀ դրամական դաշինքը կազմում էր

ՀՀ դրամական դաշինքն ավելանալու է ահագնացող չափով

Մանրամասների գների թռիչքային աճի պայմաններում

6,7 մլրդ դոլար, որից արտաքին դաշինքը 5,5 մլրդ դոլար: 2020 թ.-ի վերջին ՀՀ դրամական դաշինքը մոտ 8 մլրդ դոլար էր, որից արտաքին դաշինքը՝ 6 մլրդ դոլար: **Այսինքն, դրամական դաշինքն ավելացել է մոտ 1,3 մլրդ դոլարով:** Ինչպե՞ս է փոխվել սնեստության վիճակն այդ ընթացքում:

2018 թ.-ին Հայաստանի սնեստական աճը սարքավորվել էր 5,2 տոկոս էր, այն դեպքում, երբ սարվա առաջին ամիսներին, նախկին իշխանության օրոք, 10,3 տոկոս էր: 2019 թ.-ին սնեստական աճը 7,6 տոկոս էր: Այն հիմնականում սեղի էր ունեցել ավստրալիական դոլարի դեմ: 2020 թ.-ին Հայաստանի սնեստական անկումը կազմել է 7,5 տոկոս: Գումարային առումով դա ավելի մեծ է, քան դրա նախորդ սարվա 7,6 տոկոս սնեստական աճը: **Այսինքն, մեր սնեստությունը հետ է շարժվել երկու-երեք սարվա եւ զգնվում ենք ավելի վատ վիճակում, քան 2018 թ.-ին:**

2021-ի համար կառավարությունը 3,2 տոկոս սնեստական աճ է կանխատեսում, ինչը գրեթե անհավանական է: Սակայն անգամ այդ դեպքում մեր սնեստությունը դեռեւս ծառունակելու է մնալ երկու-երեք սարի առաջվա մակարդակին, իսկ մեր արտաքին դաշինքը ծառունակելու է աճել: **Արդե՞ն հիմա դաշինք է, որ Նիկոլ Փաշինյանի կառավարման օրոք դրամական դաշինքը 6,7 մլրդ դոլարից հասնելու է 8,9 մլրդ դոլարի, ավելանալով 2,2 մլրդ դոլարով:** Նման կարճ ժամանակահատվածում դրամական դաշինքի

նման աճ եւ սնեստության կրկնակի անկում չի արձանագրվել ոչ մի իշխանության օրոք: Այն թողել է իր սոցիալական հետեւանմանը՝ աղիտության ավելացման, ազգային արժույթի արժեզրկման, գնաճի մասին, որոնց ակնառեսն ենք այսօր: Ի դեպ, ինչպե՞ս են փոխվել գները այս սարվա առաջին ամիսին:

Գների թռիչքային աճը եւ ԿԲ արձագանքը

Վիճակագրական կոմիտեն հրապարակել է սոցիալական գների ինդեքսը, որից տեղեկանում ենք, որ 2021 թ.-ի հունվարին անցած սարվա հունվարի համեմատ գնաճը կազմել է 4,5 տոկոս, իսկ միայն սնեստության եւ ոչ սոցիալական խմբի գների գնաճը՝ 6,4 տոկոս: **Սրանք միջինացված ցուցանիշներ են: Հասկապես թռիչքային աճ են ունեցել առավել սնեստության գները:**

Մասնավորապես, այս սարվա հունվարին մրգի գներն աճել են 12 տոկոսով, այդ թվում խնձորին՝ 30,2 տոկոս, սանձին՝ 15,1 տոկոս, նարինջին՝ 32,3 տոկոս, մանդարինին՝ 15,6 տոկոս եւ այլն: Բանջարեղենի գնաճը այդ նույն ժամանակահատվածում կազմել է 9,9 տոկոս, իսկ առանձին տեսակներից կանաչ սոխը՝ 37,5 տոկոս, խառը կանաչեղենը՝ 53,5 տոկոս, սմբուկը՝ 66,8 տոկոս, դդմը՝ 22,6 տոկոս, սխտորը՝ 95,4 տոկոս եւ այլն: Այլ արտադրանքներից արեւածաղկի բուսական յուղի գինն անցած սարվա հունվարի համեմատ աճել է 44,3 տոկոսով, հացի գինը՝ 7,9 տոկոս, այլուրից՝ 12,5 տոկոս, ձվի գինը՝ 26,4 տոկոս, շաքարի եւ շաքարավազինը՝ 40,7 տոկոս եւ այլն:

Ալկոհոլային խմիչքների եւ ծխախոտի գնաճը կազմել է 10,8 տոկոս: Աճել են նաեւ ոչ դրամային արտադրանքների գները՝ 5,5 տոկոս: Ընդ որում, սնեստության բացի, կրկնակի աճել են մեկ այլ կարեւոր արտադրանքի՝ դեղորայքի գները՝ 4,6 տոկոսով: Ոչ դրամային արտադրանքներից կենցաղային փոքր էլեկտրական սարքերի, մաքրող, լվացող միջոցների գներն աճել են 2,6 տոկոսով, կոշիկի եւ հագուստի գները՝ նույնպես 2,6 տոկոսով: Սրանք նույնպես առաջին ամիսներից սնեստության արտադրանքներ են: Ծառայություններից բարձր գնաճ է արձանագրվել բնակչությանը ամենօրյա սոցիալական ծախսերում՝ սրահայտը թանկացել է 5,7 տոկոսով, առողջապահությունը՝ 5,6 տոկոսով:

Ի՞նչ է անում այս կացության մեջ Կենտրոնական բանկը: Այն արձագանքել է գնաճին եւ վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը բարձրացրել է եւս 0,25 տոկոսային կետով, սահմանելով 5,5 տոկոս: Սակայն, ամեն ինչ չէ, որ հասկանալի է նրա այս որոշումն մեզ:

Առաջինը, դաշինք չէ, թե փետրվարի 2-ին իր այս որոշումն ընդունելիս ինչու է ԿԲ-ն հիմք ընդունել ոչ թե հունվար, այլ անցած սարվա դեկտեմբեր ամսվա գնաճը: Գուցե դաշինքն այն է, որ այս սարվա հունվարի գնաճը դուրս էր եկել ԿԲ սահմանած նոյաբերական ցուցանիշի վերին՝ 4 տոկոս սահմանից եւ դրա մասին ավելորդ անգամ դաշինք չէր խոսել:

Երկրորդ՝ գների գնաճն նոյաբերական բարձրացնելով վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը, Կենտրոնական բանկը «մոռացել» է, որ մենք խորը սնեստական անկման մեջ ենք: Այս վիճակում, խստացնել սնեստության ֆինանսավորման դաշինքները՝ անվազան անհասկանալի է: Այսինքն, ԿԲ-ն գնացել է դոկտրինային սակայն փոխվել, ինչին այս կառույցը սովորաբար չէր դիմում: Վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի բարձրացումը գուցե ինչ-որ չափով կարճ ժամկետով գնաճը, բայց կվասթարացնի առանց այն էլ անկման մեջ զգնվող սնեստության վիճակը: Դա էլ իր հերթին կխոցանի սոցիալական վիճակի վասթարացումը: Սակայն, կառավարության դեկլարացիան գնաճի մարդու համար երբեք էլ երկրի կացության երկարաժամկետ հեռանկարները չեն հետաքրքրել, նրա խնդիրը զուտ այսօրվա սակայն փայլելու ու դրանց թողած տրամադրությունն է: Ցավալից այն է, որ դրան սկսել է սուր անցնել Կենտրոնական բանկը, որը մեր երկրի ամենալայնացած կառույցներից էր մինչեւ 2018-ը:

Գումարների արտահոսքը իշխանության նկատմամբ բնակչության անվաստության աղացույցն է

թյուններ սեղի ունեցան: Եթե Հայաստան մտնող գումարների չափը էապես չփոխվեց, ապա կրկնակի փոխվեցին Հայաստանից դուրս եկող գումարի եւ գույքի ներհոսքի չափերը: **Դա ըստ էության, գործող իշխանության նկատմամբ բնակչության դրսեւորած անվաստության լավագույն աղացույցն է:** Մարդիկ իրենց գումարները հանում են Հայաստանից, վստահ չլինելով դրանց ճակատագրի նկատմամբ:

Վերոնշյալ երեք սարիներին միասին վերցրած Հայաստանից արտահոսքը է ահռելի գումար՝ 3 մլրդ 910 մլն դոլար: Հայաստանից գումարների արտահոսքի նման խայտառակ ցուցանիշ երբեք չի արձանագրվել: Բնականաբար, գումարների արտահոսքի առաջանցիկ աճը

կրկնակի ավազեցրել է նաեւ Հայաստան մտնող գույքի ներհոսքի չափը: Դարձյալ վերոնշյալ երեք սարիներին գույքի ներհոսքը միասին վերցրած կազմել է 1 մլրդ 675 մլն դոլար: Հասկանալի համար, թե դա ինչ ցուցանիշ է, տեղեկացնենք, որ օրինակ՝ մոտ 1,5 մլրդ դոլար գույքի ներհոսք է եղել մեկ սարվում 2013 թ.-ին:

Եթե ֆիզիկական անձանց կողմից Հայաստանից դուրս եկող գումարների հավելվենք օտարերկրյա ներդրողների կողմից Հայաստանից դուրս հանվող գումարը, ապա դաշինքը դառնալու է անսթաբիլ կառույց: 2018 թ.-ի երկրորդ եռամսյակից սկսած, օտարերկրյա ներդրողների ծավալները Հայաստան սկսեցին եւ ծառունակում են նվազել: Անցած սարվա երրորդ եռամսյակում, ըստ ԿԲ

սլայդների, այդ նվազումը դարձավ արտահոսք: Հայաստանից դուրս բերվեց 12,9 մլն դոլար: Զորոտը եռամսյակի սլայդները դեռ չեն հրապարակվել, բայց ակնհայտ է, որ եթե մինչ դաշինքից Հայաստանում նման երեւոյթ է արձանագրվում, ապա հետադարձված գումարն ավելի բարվոք ցուցանիշ հնարավոր չէ ակնկալել:

Մի խոսքով, Հայաստանը «կայուն փայլելով» արժեքներ է դեպի սնեստական կողմ, եւ այդ ճանապարհից խուսափելու միակ սարքերակը երկիրը դրան սարած իշխանությունից ձերբազատվելն է եւ իսկապես հոգասար, խելացի կառավարման նոր իշխանություն հաստատելը:

Հայաստան մտնող մասնավոր փոխանցումները էական ազդեցություն ունեն մեր երկրի սոցիալ-սնեստական վիճակի վրա: Վերջին 10 սարվա ընթացքում, ըստ Կենտրոնական բանկի սլայդների, սարվա արտերկրից իրենց հարազատներին Հայաստան ուղարկվող գումարը կազմում էր միջինը 2 մլրդ դոլար: Դա մեր դրամական բյուջեի եկամուտների մոտ երկու երրորդի չափ կազմող գումար է, ինչը փաստում է դրա կարեւորությունը:

Հակառակ ուղղությամբ՝ Հայաստանից արտերկր ուղարկվող գումարները վերջին 10 սարվա ընթացքում կազմել են միջին սարվա 700 մլն-1 մլրդ դոլար: Արդյունքում, Հայաստան մտնող եւ Հայաստանից ուղարկվող գումարների սարքերությունը՝ գույքի ներհոսքը, ճանաչվել է 700 մլն դոլարից մինչեւ 1,5 մլրդ դոլարի սահմաններում:

Սակայն «թափված» իշխանության սարիներին՝ 2018-2020-ին, այս գործընթացում եւս բացասական փոփոխու-

ԱՐԾԿԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱԼ

Ջոն Քաչոյան.

«Իմ արվեստում ես ինձ հայ եմ զգում»

Ջոն Քաչոյանը (ծնված 1982-ին, Օսթրիոյում, Նոր Հարավային Ուելս, Ավստրալիա) բազմամրցանակակիր ավստրալացի ռեժիսոր, գրող, սցենարիստ եւ դասախոս է. միջազգային գործունեություն է ծավալում բասրոնում, օմերայում եւ կինոյում: Հղանում եւ հմտորեն կյանքի է կոչում լիցենզիայի ստացումը բազմաթիվ ժանրերում եւ ձեռնարկներով: Ջոնը «Ավստրալական բաստրալադեր» կազմակերպության, Վիկտորիա նահանգի կինոյի սաղանդների գրանցման եւ Ավստրալացի գրողների գիլդիայի «Փաթուեյզ» ծրագրի գրական սնորհն է: Եղել է Մելբուռնի «Կանաչ սենյակ» բազմաթիվ մրցանակակների արժանացած «Էմ Զեյ Էյ Նոր գրականության վրա հիմնված բասրոնի» ստեղծագործական համանախագահը եւ գործադիր սնորհը, նաեւ ավստրալական ազգային «Բեյ Շեֆոլդ» բաստրալադերի գլխավոր սնորհը: Ունի մագիստրոսի կոչում՝ սացած խոսքի եւ դրամայի թագավորական կենտրոնական դպրոցից: Դրանից առաջ ուսանել է Ավստրալիայի դրամատիկական արվեստի ազգային ինստիտուտում, դիպլոմի արժանացել Ավստրալական կինոյի, հեռուստայի եւ ռադիոյի դպրոցում սցենարի խմբագրման եւ զարգացման համար: 2007-2012 թվականներին Քաչոյանն աշխատել է Լոնդոնի առաջատար Նոր գրականության վրա հիմնված բասրոնների հետ, համահիմնադրել «Այրոն բարբ» բաստրալադերը՝ լավագույն ավստրալական բաստրալադերը ներկայացնելով Միացյալ Թագավորության հանդիսատեսին: Ավստրալիա վերադառնալուց հետո հիմնել է «Փար փլեյս» բաստրալադերը՝ ներկայացնելով ֆիչ ծանոթ ավստրալացի դասականներին: Ջոն Քաչոյանի գրական գործերը լույս են տեսել ավստրալական հեղինակավոր Պարբերականներում: Դասավանդել է խոսքի եւ դրամայի թագավորական կենտրոնական դպրոցում, Սիդնեյի համալսարանում, Վիկտորիական արվեստի ֆուլթայմը, դրամատիկական արվեստի ազգային ինստիտուտում եւ Մոնաչի համալսարանում:

Ավստրալիան ունի հարուստ (չնայած երբեմն՝ ոչ այնքան հիշվող) դրամատուրգիական ավանդույթ: Իր բաստրալադեր Ավստրալիան հիմնականում «սարուբերվում է» եվրոպական, բրիտանական եւ հյուսիս-ամերիկյան ոճերի միջոցով, եւ մեր գրողները ֆինանսավորում եւ աջակցություն ունենալու դեպքում արժանանում են համաշխարհային կամ համընդհանուր գաղափարներ: Ավստրալական բաստրալադերը համարձակ է, հնարամիտ ու զնալով ավելի բարձր է գնահատվում միջազգայնորեն: Մենք ավելի շատ կաղված ենք Ասիայի եւ ամենասարբեր «ձայների» հետ՝ աղագաղութացնելու համար մեր բասրոնը: Արվեստներն այստեղ ճգնաժամի մեջ են՝ ունենալով թեմատիկական կառավարություն եւ անսարբեր հասարակություն, այնպես որ ստիպված ես դառնալ բարդ կամ դժվար դաստիարակներ ստեղծելու համար, բայց կարծում եմ, որ դա փոխվում է՝ ճանաչելով այստեղ ձայների բազմազանությունը: Իհարկե, մենք նաեւ ունենք սեղաբնիկների բաստրալական ավանդույթը, որը նախորդում է եվրոպական ողջ ներկայությամբ՝ հազարավոր սարիներ:

Ի դեպ, ինչդիպի՞նք էր ԲՀ-ում գործակցությունն Ավստրալիայի բնիկ ժողովուրդների հետ:

Ինձ բախտ է վիճակվել աշխատել Ավստրալիայի սեղաբնիկ երեք ժողովրդի (վուրունդերի, վադիգալ եւ գուրնգայ) հետ: Ես համագործակցել եմ նրանց բազմաթիվ արվեստագետների հետ ու սովորել եմ նրանցից՝ թե՛ իմ անմիջական աշխատանքում եւ թե՛ հրատարակելով նրանց գործերն «Ավստրալական դիտարկներ» ժողովածուում: Մենք դեռ եւ ավելի շատ լսենք մեր բնիկ ժո-

ղովրդին եւ աղափնեմք անցյալի վերերը:

Քո կենսագրությունը վաղուց է, որ սիրում ես «անստեղծ» դասականներին ...

Այո: Իմ աշխատանքը ներառում է նաեւ «անստեղծ» դասականներին բեմադրելու ու «վերակենդանացնելը»: Կարծում եմ, որ թնդանոթն ավելի հեշտ է կանգնում եւ սեղակայված դառնում: Սիրում եմ զսնել այնպիսի ստեղծագործություններ, որ ունեն իմաստ, ուժ եւ ազդեցություն, բայց մոռացված են կամ թերազնահասված, ու նրանց դեպքի կյանք վերադարձնել:

Պատմի՞ր խնդրե՞ք Լոնդոնում ԲՀ-ում ԲՀ-ում համահիմնադրած «Այրոն բարբ» (բառացի՝ երկաթե հաչոց) բաստրալադերի մասին: Ավստրալիայի բաստրալական գործիչների համար սովորական է անգլիախոս երկրներում մասնակցություններ հիմնել՝ ազգային դրամատուրգիան ֆարգելու նպատակով:

«Այրոն բարբ» իմ եւ գործընկերներիս՝ Ջոն Բալդուինի, Նիկոլա Սամերի եւ Թիմ Նայթիի զարմանալի միաձուլումն էր: Բոլորս միաժամանակ Լոնդոնում էինք, որտեղ ես սովորում էի, իսկ հետո այնտեղ աղագաղութացնելու համար մեր կիրքն էր սածում մեր երկրի դաստիարակների հանդեպ եւ ցանկանում եմ այդ բոլոր փայլուն ավստրալական ստեղծագործությունները ծանոթացնել Միացյալ Թագավորության հանդիսատեսին: Հաճելի էր Ավստրալիայում ստեղծված բարձրարժեք աշխատանքը կաղվել Լոնդոնին: Հաճախ համոզվում էինք ֆաղափ ժամանած ավստրալացի գրողների եւ ընդլայնում մեր գիտելիքները մեր բաստրալադերյան ներկա վիճակի վերաբերյալ: Ցավով, բաստրալադերը չի ծառայում իր գործունեությունը, բոլորս անցանք այլ աշխատանքի, իսկ ես վերադարձա Ավստրալիա:

Հայ Սփյուռքի խճանկարում ավստրալահայ համայնքը կարծես դառնա հայսնիներից է: Խնդրե՞ք մասնավոր ԲՀ-ում ընթացիկ մասին ...

Հայրս ծնվել է Եգիպտոսում, վեց տարեկանում ընթանիքի հետ արագադառնել է Ավստրալիա: Հենց նրա հայրը՝ իմ դադա Արամ Քաչոյանն էր, որը սկզբնապես ծառայում էր կաղվել արձանագրության հետ՝ լիցենզիայով մեզ Ցե-

ղադանության մասին, բայց դժվար էր զսնել ուրիշ շատ մանրամասներ, որոնք կորսված են Սփյուռքի մեռածում՝ անհայտ կամ անասելի: Հայրս վերջին տարիներին շատ հետազոտություններ է կատարել՝ կաղվելով աշխարհում սփռված իր հարազատների հետ եւ ընդլայնելով տեղեկությունները, բայց, ցավով, այն ակադեմիկոսի հասնում ավելի, քան երկու-երեք տարեկանը: Ծագմանս ընդհանրապես մեզ դադադարում եմք մի շարք ավանդույթներ՝ փոխառված իմ եգիպտական, իռլանդական, հունական եւ հայկական արձանագրություններ: Իմ ծառայական ցավն է, որ ես շատ քիչ եմ խոսում հայերեն: Զգում եմ, որ մասնակցությունը հայսնաբերել եմ կյանքիս ավելի ուժ փոխելով՝ երաժշտության, երգի եւ դասերի մեջ: Կարծում եմ, որ որդես երկրորդ սերնդի, ներգաղթյալի զավակ, կարող եմք մեզ թույլ տալ հարցնելու ինքն երկրի, ինքն վայրերի մասին: Միգրացիոն հայրս ու դադա դա չենք արել, բայց խոսում ենք ու լսում ենք, որ մանկությանս տարիներին ինձ հիմնականում կաղվում էր Հայաստանի հետ, ինչը հայրիկիս սաղանդներից մեկն է:

Իսկ երբե՞ք մասնակցություն կամ այլ կաղվել ունեցե՞լ ես հայերի հետ ԲՀ-ում:

Այո, ու միշտ հիշում եմ Սարոյանի այն միջոց, թե հայերն աշխարհով մեկ զսնում են միմյանց... Պատիկիս կողմը հիմնականում ցաված է աշխարհով մեկ, եւ նախորդ ճանապարհորդություններին հանդեպ իմ ցանկություններն ու անհայտ հայրենիքի կաղվելու ունեցած իմ կարոտին: Ավստրալիան եւ Հայաստանը՝ այնքան կատարյալ ինձ համար...
Այսօր Հայաստանը կրկին հայսնվել է իր աղագաղութի հարեանների թիրախում... Ի՞նչ արձագանքներ տղան Ավստրալիայում եւ ավստրալահայերի մեջ:

Ավստրալիայի արձագանքն անկանոն էր: Հաղորդված մի քանի լուրը մեծ մասամբ «երկու կողմերի» հաղորդման ոճի էր: Լուրերի թողարկումներում մեկ-երկու հայ բացատրեցին իրավիճակը, ոմանք էլ մասնակցեցին դրամատիկական:

Պատերազմն այնքան հեռու է թվում, ինչը դժվարեցնում է որոշակի վերաբերմունքներ: Իսկ մի անգամ ես ստիպված էի զանգահարել մի մեծ ռադիոկայան՝ զսնելու համար «Արմենիա» բառի նրանց արձագանքները...

«Միտր-Սփեթեթեր» շաբաթաթերթում տպագրված Պատրիկ Հայրապետի հոդվածից ստեղծված «Cloudburst Entertainment» ընկերությունը իրավունք է ձեռք բերել ցուցադրելու երկրորդ մեկ Արման Նեանյանի «Սողոմոնի երգերը» գեղարվեստական ֆիլմը, որն այս տարի դառնա ընդգրկված

«Սողոմոնի երգերը» կներկայացվի Օսկարի մրցանակաբաշխությանը

է Օսկարի օսար (միջազգային) ֆիլմերի մրցությունը:

Ֆիլմի ռեժիսորն է Արման Նեանյանը, որ նաեւ ֆիլմի լուրջուսերն է՝ «Կանաչ գիրք» օսկարակիր ֆիլմի լուրջուսեր **Նիկ Վալելունգայի** եւ **Ասկո Հակոբյանի** հետ:

Նեանյանի ռեժիսորական այս առաջին աշխատանքը հիմնված է իրական դաստիարակության վրա, որի հեղինակն է **Օդրի Գեյնորյանը**: Պատերազմի կենտրոնում մի թրևիկ է, որ համոզյան ջարդերի ժամանակ ռիսկի ենթարկելով իր եւ ընթանիքի կյանքը՝ խիզախորեն փորձում է փրկել իր անենամոտիկ ընկերուհուն, որին

հետադարձում են կրոնական այլ դավանանքի դասակարգում համար: Դեպքերը սերտ են ունենում Կոնստանդնուպոլսում 1881-ից 1915 թվականների ընթացքում եւ իրենց զագաթնակետին են հասնում Սողոմոն Սողոմոնյանի (Կոմիտասի) սված վերջին համերգով: Ֆիլմում դերերով հանդես են գալիս Սամվել Թադեոսյանը, Արեւիկ Գեյնորյանը, Տաթև Գեյնորյանը, Սոս Զանիբեկյանը, Արսաբես Ալեքսանյանը, Արման եւ Ժան-Պիեռ Նեանյանները: Անձնուրաց ընկերությանը մվիրված ֆիլմի գործադիր լուրջուսերն են նաեւ Կարո Գալուֆյանը, Կեն

Ռաթերը, Ջեֆ Ուոլները, Դեյվիդ Պոլեմենին եւ «Cloudburst-ի» սնորհի դաստիարակատար Սթիվ Ֆեդիսկին: Վերջինս իր գոհունակությունն է հայտնել, որ կարողանալու են այդ ազդեցիկ կինոկարը ցուցադրել երկրի եկրաններին: Իսկ Վալելունգան ավելացրել է. «Cloudburst» ընկերության հետ, մենք՝ Ասկո Հակոբյանն ու ես հղատեմք, որ մասնակցում ենք այս կարեւոր եւ տպավորիչ ֆիլմի համընդհանուր տարածմանը: «Կանաչ գիրք» ֆիլմի մասն այս մեկն էլ ձեռնված է երաժշտության հզոր ուժին եւ մեկը մյուսին հարգելու անհրաժեշտությամբ»:

ՏԻՊՐԱԼ ԵՎԱԿՅԱԼ

Փարիզ

Արեւմուտքի չմիջամեծ Արցախի կործանիչ զորքերը 1938 թվականի Սյունիքի համաձայնագրի կրկնություն: Արցախն ու հայերին ռեալիտիստիկ զոհասեղանին ակնհայտ են թողնելուց հետո, հայերին կոչ է արվում անհրաժեշտ դասեր քաղել եւ վերանայել իրենց կաղը դասաւանդելու փրսոնյա Արեւմուտքի հետ, ինչպէս իրենց դառնալիքը՝ որդես ազգ:

Այս անգամ, ինչպէս սովորաբար, Յայասանը՝ այդ «խիզախ փոքրիկ դաշնակիցը», ինչպէս կասեր Կլեմանսոն, Ֆրանսիայից ստացած միայն կարեկցանքի ժեստը՝ խառնված նվաստացնող մարդասիրական օգնությամբ, որդեսգի «սարածաբանում չմեծնի հայկական երազանքը»՝ ըստ Էմանուէլ Մակրոնի:

Մակրոնյան հայքնի «միեւնոյն ժամանակը» կիրառվեց բազմիցս՝ թէ՛ Բաբի Երեւանի դեմոստրացիոն թվիթերային մրցակցի մեջ, որտեղ երկուստեք առաջարկվում էր Ֆրանսիայի բժշկական օգնությունը, թէ՛ ԱԳՆ-ի հայտարարագրերում: ՄԱԿ-ում անվստահության խորհրդի մեծական անդամ Ֆրանսիան ցուցաբերեց փառաբանական խիզախություն՝ մասնաճեղքված հարձակվողին ու հարձակվածին, ինչն ամենեւին չխանգարեց դիվանագիտության ղեկավար Ժան-Իվ Լը Դրիանին ստանձնել Էդուար Դալադիէի դերը, երբ, ժամ ժորեսին վայել ճառով, դեմ էր արձագանքել դասաւանդող Վալերի Բուայէի՝ օգնության հասնելու կոչին *) Այդ կոչը, նույնպէս Տ. Եկալյանի գրչով, «Ազգ»ը թարգմանաբար ներկայացրել է: Ֆրանսիայի հայ համայնքի հետ բոլոր հանդիպումների ժամանակ փառաբանական գործիչները չեն մոռնում բարձրաձայն ու հոյակապ հիշատակել բարեկամության խորհրդանիշերը՝ անբարեկամ հայերի ավանդական ֆրանսափրոստայնը՝ սկսած դեռ Կիլիկիայի թագավորությունից, Մանուէլյանի, Ազնավուրի կերպարներով, Հայ դասի օգնի ֆրանսիական հայասիրական արժանան անհերքելի սասարունով... Մոռանալով, որ բարեկամության գաղափարը ոչ մի ազդեցություն չունի միջազգային հարաբերությունների վրա:

Իհարկէ, ասեմագրությունները, որոնց սակ ստորագրում էին հայքնի մտավորականներ ու բազմաթիվ փառաբանական գործիչներ, հետեւեցին մեկը մյուսին, սակայն հայկական ազգանուններով փորձագետներ հաճախ չհրավիրվեցին հեռուստահարթակներ կամ ռադիոսուրդիաներ: Աջամեք թէ ձախամեք որոք ֆրանսիացի վերլուծաբաններից կիլիկյան միայն կարծախոյր կրկնելու ունակությունը՝ խառնելով խղճահարություն հայերի նկատմամբ, եւ հազիվ փողարկված հիացումն ադրբեջանցիներին՝ բոլոր հնարավոր ու անհնարին միջոցներով իրենց սարածային ամբողջությունը վերականգնելու հանդէպ, որն իրականացվում էր ամենաարդիական այնքան ուժեղ իսրայելական զենքերով եւ կրկնակի սանդղատների կողմից միջազգային իրավունքով:

Որեւէ կասկածից դուրս Ըվեյցարիան

Թեեւ Գելվեթական կոնֆեդերացիան դարձնում է 19-րդ դարում Հայ դասի հարցում նշանակալի դեր խաղալու համար, ինչպէս եւ համիդյան ջարդերի ժամանակ, Եղեռնի

Արեւմուտքը երես է թեքում հայերից

մագաղուծների օգնության ու աջակցության գործում իր միտքներների հսկայական դերակատարությամբ, դեմ է նկատել, որ Ըվեյցարական դիվանագիտությունը համեստաբար, սակայն վստահաբար ընտրեց իր դիրքը: «Լը Մասեն» (Առավոտ) Ռոմանական թերթում նոյեմբերի 12-ին լույս տեսած մի հոդվածում ավելի հստակորեն հնարավոր չէր նկարագրել հելվեթիկո-ադրբեջանական հարաբերությունների ամրությունը դեռ 1991 եւ հասկալու 2000 թվականներից, երբ Հեյդար Ալիեւը՝ այսօրվա նախագահի հայրը, մեկնեց Դավոսի ֆորում ի ն մ ա ս ն ա կ ց ե լ ու (https://www.lematin.ch/story/victoire-de-lazerbaidjan-le-role-trouble-de-la-suisse-600994745729):

2003 թվականից Բաբուն ու Բեռնը ստեղծեցին միասնական առեւտրի եւ սնեստական համագործակցության հանձնախումբ: 2011 թվականին երեք ֆեդերալ խորհրդականներ՝ Միշլին Կալմի-Ռեյը, Ըվեյլին Վիդմեր-Շլումդֆը եւ Դորիս Լյոսարը, մեկնեցին Բաբուն, ինչը եւ դարձավ գրեթէ ամենամյա ուխտագնացություն ֆեդերալ խորհրդի համար: 2012-ին էլ Արսալին գործերի ֆեդերալ դեմարտանենսի դեմարտուղար Իվ Ռոսիեն է այցելության գնում այնտեղ՝ Ադրբեջանի ու Ըվեյցարիայի միջեւ փառական, սնեստական եւ էներգետիկ համագործակցության, ինչպէս նաեւ Ադրբեջանի ու Հայաստանի միջեւ հակամարտության շուրջ ֆննարկումների: Նույն տարում Յուրիխում բացվեց առաջին SOCAR բենզալցակայանը: SOCAR ադրբեջանական դեմարտական ձեռնարկությունը, որն առեւտրային ընկերություն ունի Ժնևում, կարողացավ ձեռք բերել 190-ից ոչ ցակաս լցակայաններ Ըվեյցարիայում: Ավելին՝ ադրբեջանցիները վառելիք են մատակարարում Ժնևի եւ Յուրիխի ինֆրաստրուկտուրայի համար : Ըստ «Լը Մասեն»-ում մեջբերված SOCAR-ի 2019 թվականի Ernst & Young Holdings-ի կատարած գործունեության հաշիւներում, նրա ֆինանսական հոսքերի հիմնական մասը (84%) գալիս են Ըվեյցարիայից՝ երկու տարում մոտ 75 միլիարդ ֆրանկ՝ Ըվեյցարիան ռեկորդային ժամանակահատվածում դարձնելով Ըվեյցարիայի հզոր գնեմատար Ադրբեջանի համար:

Այսօրվա կարող ենք նկատել, որ Ըվեյցարիան դարձել է Ըվեյցարիայի մի ֆանի տարում: Եվ վերջապէս, Ըվեյցարիան մասնակցել է Trans Adriatic Pipeline (TAP) գազատար ծրագրի ֆինանսավորմանը, որն Ադր-

բեջանի Կասից ծովի բնական գազը Ադրիատիկ ծովի սակով դիտարկող հասցնի Իսալիա՝ եվրոպական շուկայի համար : SOCAR-ին են դասակարգում այս գազատարի 20%-ը, իսկ էներգամատակարարման Ըվեյցարական Axpo ընկերությանը՝ 5% -ը: Եվ դասակարգում չէ, որ TAP AG ընկերությունը գրանցված է Ցուգ կանտոնի Բաար ֆաղաբուն: Նացիոնալ տուժած հրեաների փողերը լվացողի անփառունակ դերը ստանձնելուց հետո, Ըվեյցարիան կրկին փառք առեւտր է զարգացնում դասերազմական հանցագործության (եթէ ոչ՝ մարդկության դեմ հանցագործության) մեջ հանցավոր դերակատարող հետ:

Լոնդոնը, Բեռլինը եւ ՆԱՏՕ-ն սասարում են Անկարային

Եթէ հայերը գիտակցում են մահացու թեմանիներով Երջադասված լինելը, փաղաբանական մտքի եւ առավել եւս դեմական մտքի բացակայությունը մեզ թույլ չի տալիս վերլուծել մեր կաղմ աղաբարի հետ, ֆանդի այնքան կուրացած ենք «բարեկամ-թեմանի» երկփեղկվածության դասառաղ: Անուուս, ժամանակավերջ չէ նորից կարողալ Ֆրիդրիխ Նիցշեին վերագրվող հետեյալ մեջբերումը. «Պեսությունը սառը հրեաներից ամենասառն է: Նա սառնորեն ստում է, եւ ահա այն սուրը, որ դուրս է գալիս նրա բերանից. «Ես՝ Պեսությունս, ժողովուրդն եմ»: Հայաստանի, ինչպէս եւ Սիլյուրի որոք հայեր միամտաբար հավասարին Արեւմուտքի բարեկամությանը: Այլ կերպ ասած՝ ռեալիտիստիկը մնում է այն կայուն բանը, որի վրա չեն ազդում ժամանակի կամայականությունները:

Յոկսեմբեր ամսվա վերջին Հունաստանի կառավարությունը նամակ ուղարկեց Բեռլին՝ խնդրելով դադարեցնել ռազմական աղաբանների արտահանումը Թուրքիա՝ Էրդոանի սղառնալիքների դասառաղ: Դա, սակայն, չխանգարեց Գերմանիային Ըարունակել սուղանավերի առաբունը: Գերմանիան փոխաբերեց չղաղաղեց դադարեցնել սղառնները Հունաստանի ու Կիոթրոսի նկատմամբ, ոչ էլ ազրեյիան՝ հայերի դեմ: Որոշակի ցինիզմով Գերմանիան իր ԵՄ գործակից հույներին դասաղանեց, որ բիզնեսը օգնությունից առաջային է:

Դարաբարի հարցում, գերմանական դիրքորոշումն արտահայտեց արդեն գիտակցված ցինիզմով: Չբավարարվելով կարգավորման բազմակողմանի որեւէ սարբերակ Երջանցելուց՝ նա նախընտրեց բանակցել թույլի դիրքերից բացառաղեց գերմանա-թուրքական Երջանակներում: Գերմանիայում մոտ երեք միլիոն թուրք փաղաբացի

հավաբարած Թուրքիայի նկատմամբ դասառաղեցներ կայացնել չցանկանալը, նախագահ Մակրոնի որդամիտ խոսքին միանալու մեթոնը, Թուրքիայի՝ ԵՄ կազմի մեջ մտնելու եմթադրական ծրագրի ֆինանսավորման ծորակները փակելու մեթոնը, Թուրքիայի կողմից ներգաղթյալների գարեւի Ըանսաղը դադարեցնելու մեթոնը ցույց են տալիս, որ Բեռլինը հանդիսանում է եվրոպական իդեալի գերեզմանաղորդ՝ գիտակցաբար ընտրելով 2.5 միլիարդ եվրոյի իր առեւտրային հավելուրդը: Եվ ինչ ասել խավարային դիվանագիտության մասին, որ ձեռքի հետ լավ սնուցել է անդրհեմոսյան փաղաբանական դասին: Ըստ «Ֆիգարոյի» մեր գործընկերների, կանցլեր Անգելա Մերկելի՝ Քրիստոնեական-դեմոկրատական միություն կուսակցության երկու դասառաղներ մեղադրվում են Ադրբեջանից կառաղ ստանալու մեջ՝ վերջինիս խայտառակ իմիջը ուղղելու համար (https://www.lefigaro.fr/international/2017/11/07/01003%2020171107ARTFIG00265-l-argent-azeri-corrompt-l-allemande-et-l-ue):

Last but not least (վերջինը, բայց ոչ փոքրագույնը). կա եւս մեկն, ում մասին փչ է խոսվում, որը, սակայն, կրակից ուրիշ ձեռքով Ըաղանակներ հանեց այս դասերազմում՝ Մեծ Բրիտանիան: Լոնդոնը, սկսած լորդ Դիգրայելից, երբեք չի թաղարել իր ավանդական թուրքափրությունը՝ ռուսական արջին գաղելու համար: Միացյալ Թագավորությունը՝ Եվրոպայում ասլանականների Տրոյական ձին, Միացյալ ազգերի կազմակերպության անվստահության խորհրդում հրաժարվեց սասարել Ֆրանսիային: Նա երբեք չղաղաղաղեց Թուրքիային, ոչ էլ Ադրբեջանին: Մի ժամանակ բրիտանացիները հիդեցնում էին, որ եթէ անգլիական նավաստը կարող էր մագլցել Հիմալայների գաղաղները, այն ցավով, չի կարող մագլցել Արաբսը: Այսօր Կասից ծով տանող մայրուղիներին են աղ գցում Լոնդոնն ու նրա ասլանական դաշնակիցները: Նոյեմբերի 12-ին, թուրքական նախագահության խիտ նախանձախնդիր խոսնակ Իբրահիմ Զալինը ընդունել է Բրիտանական արտալին հետախուղություն ծառայության ղեկավար Ռիչարդ Մուրին, որտեղ ֆննարկվել են Դարաբարի շուրջ հարցեր, ինչպէս նաեւ Մեղրիի սարածով անցնող՝ Թուրքիան Կասից ծովին կաղող միջանցի ծրագրի Երջանակներում ՆԱՏՕ-ի առաջ բացվող հեռանկարների շուրջ (https://www.trt.net.tr/francais/turquie/2020/11/12/le-porte-parole-de-la-presidence-ibrahim-kalin-rencontre-le-chef-des-services-de-enseignements-externes-britannique-richard-moore-ankara-1526318):

Չարմանալու ոչինչ չկա այն բանում, որ Հայաստանի դասությունը նաեւ Արեւմուտքի դասությունն է, գրել է Քրիստիան Մակարյանը «Ֆիգարոյում» (https://www.lefigaro.fr/vox/monde/la-defaite-de-l-armenie-est-aussi-celle-de-l-occident-20201111): Հաղի առնելով արեւմտյան հանրային կարծիքի մեջ արթնացած Ըստ փոքր հուղմունքը՝ էստիլիս լրագրողը ցավում է «համաբարաղային դիրքերի փոքրացման հսկայական աղաբանական» համար, որն առաջացավ Էրդոանի մեթրիմ համարվող Դոնալդ Թրամփի անկանոն նախագահությունից:

France Arménie-ից քաղմանեց ԱՐՈՒՄՅԱԿ ԳՐԻՆՈ ՔԱՆՉԻՆՅԱՆԸ Միստրոն, Ֆրանսիա

ՀԱԿՈՐ ԶԱԵՐՅԱՆ

Թուրքիայի

Թեև դարաբաղյան երկրորդ դարձնաբերական փոփոխությունները սահմանափակված են, սակայն բուն քրիստոնեական հիմունքները և ճանաչողական գործընթացը բարեկամ են ռազմավարական դաժնակից ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինը, իր լավագույն ընկերոջ՝ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանի հետ սերտ համագործակցությամբ, բազմաթիվ Արցախը, նախ կաթվածահար արեց հայաստանյան իշխանություններին, ապա ձեռնամուխ եղավ Հայաստանի Հանրապետությունը վերածելու կամազուրկ դե-

կան կողմը մինչ այդ բազմիցս հայկական սահմանը բացելու հակումներ է ցուցաբերել, սակայն Հայաստանը մշտապես կասկածանքով է վերաբերվել այդ հակումներին: Ղարաբաղյան վերջին դարձնաբերական փոփոխությունը վայելող Ադրբեջանի դեմ ծանր կորուստներով կրած դաժնությունն ու նահանջը օկուպացրած սարածինների մեծ մասից, դասճառ դարձավ, որ նորից օրակարգ մտնի երկու երկրների միջև սահմանների բացման հարցը:

Թուրքիայի նախագահին մոտ կանգնած անանուն մի աղբյուր «Washington Post»-ին սված հարցազրույցում ասաց, որ Անկարան դասճառ է «նորմալացնել հարաբերությունները Հայաստանի

րասիան մի դասճառ, ի դասասխան «Eurasianet»-ի հարցերին, հարկ էր համարել ընդգծելու: «Ներկա դրությունը հարաբերական օրակարգում այդպիսի խնդիր չկա, ոչ էլ որեւէ նախադասություն»: Սակայն, ի սարբերություն նրան, «Lehigh» համալսարանի միջազգային հարաբերությունների դոկտ. Արման Գրիգորյանը «CivilNet»-ին ասաց, որ եթե նույնիսկ Հայաստանը մերժի, Թուրքիան հազիվ թե թույլ տա մեզ, որ ի վիճակի լինենք երկար ժամանակ դաժնություններով մերժողական դիրքորոշումը: Ըստ Գրիգորյանի, Հայաստանում հարցի առնչությամբ ռազմավարության բացակայությունը Թուրքիային մղում է օգտվել

Հեռավարից՝ առկա ուսուցում...

Հայաստանի գրեթե բոլոր համալսարանները փեթվարի 9-ին իրենց դռները բացեցին ուսանողների առաջ՝ անցնելով առկա ուսուցման: Ուսումնական տարվա 2-րդ կիսամյակի առաջին շաբաթը ավարտվեց որոշների համար օնլայն ուսուցմամբ, իսկ որոշների համար էլ՝ առկա:

Երեւանի դասական համալսարանը, որն այս կիսամյակին դեռ ամբողջովին անցում չի կատարել առկա ուսուցման, աշխատում է հիբրիդային համակարգով: Համալսարանի որոշ ֆակուլտետներ շաբաթական երկու օր առկա ուսուցմամբ են անցկացնում դասը, իսկ մնացած երեք օրը՝ հեռավար:

ԵՊՀ-ի համալսարանի Ինֆորմատիկա եւ կիրառական մաթեմատիկա ֆակուլտետի 3-րդ կուրսի ուսանողուհի Վարսիկ Արմենակյանը, որն այժմ եւս սովորում է հեռավար ուսուցմամբ՝ խոսեց օնլայն ուսուցման մասին:

«Արդեն մեկ տարի է, ինչ դասադրոցներ կազմակերպվում է առցանց: Առցանց դասավանդումը իհարկե ունի դրական կողմեր: Օրինակ՝ չեն դաժնացնում ծախսեր սարածինների վարձակալման, ուսման վայր ընտրելու համար, ինչպես նաեւ ունենք ազատ ժամանակ երկրորդ մասնագիտություն սովորելու, սակայն մեզ համար լավագույնը է առցանց, քանի որ բարձրագույն մաթեմատիկան լավագույնը է ընկալվում ու լավ հարցեր են առաջանում: Առցանցի դեմքում ե՛ր դասախոսներն են դժվարանում նյութը լավ մատուցել, ե՛ւ մենք ենք մի փոքր վատ հասկանում»:

Այնինչ առկա դասադրոցները մասնատված են ուսանողների ու դասախոսների միջև անմիջական հաղորդակցմանը: Սովորելու ցանկություն ունեցողներից ոչ բոլորն ունեն անհասկանալի համակարգիչ եւ համացանց, դժվար է ադապտվել անընդհատ մուտք դեմքի ընդհանրական աղբյուրներ, ինչպես նաեւ տեխնիկական դասընթացներին՝ հեռավար ուսուցման միջոցների կիրառման համար:

«Միանշանակ օնլայն դասերի անցկացման ձեւը ավելի արդյունավետ է ե՛ր դասերի, ե՛ւ մարդկային շփման առումով՝ առանց այն էլ օրվա մեջ մեծ մաս է զբաղեցնում հեռախոսը, համացանցը, իսկ հեռավար դասերի արդյունավետ էլ ավելի էինք գամվում համակարգչին, իսկ համալսարանում դասերի անցկացման սարքերակն ավելի ընկալելի է, քանի որ սանը որքան էլ փորձես չես կարողանում այնպես կենտրոնանալ, ինչպես համալսարանում»:

Արդեն մեկ շաբաթ է, ինչ առկա ուսուցմամբ են սովորում. Դեկանատների կողմից առկա է դասաճառ ուսուցություն եւ վերահսկողություն համաճարակային կանոնների դաժնությունների հարցում: Համալսարան գալու առաջին իսկ րոպեներից հասկացա, որ երբեք հեռավար ուսուցումը չի կարող լիարժեքորեն փոխարինել առկա ուսուցումը, քանզի հեռավար կրթությունը անմասն չի կարող մնալ բազում խնդիրներից, որոնց հանդիմանումն այս մեկ տարվա ընթացքում՝ տեխնիկական, հաղորդակցման կամ հոգեբանական ծեսանկյունից»,- ասաց Հայաստանի դասական մանկավարժական համալսարանի Կուլտուրայի ֆակուլտետի Լրագրության բաժնի ուսանողուհի Լուսինա Օսիպյանը:

Այսօր հակահամաճարակային կանոնների դաժնությունը թույլ կտա միայն զբոսնել վիճակի սարածումը եւ հնարավորինս շուտ անցում կատարելու բնականոն կյանքին, եւ այլևս չբախվել այն դժվարություններին, որոնք աղբյուրներ կարանտինային այս մեկ տարվա:

ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ ԳՈՏԱՐ
«ԳՄՏ» Լրագրության բաժնի 3-րդ կուրսի ուսանողուհի

«Չունհորիյեթ». «Հայաստանը չափազանց է Թուրքիայի հետ սահմանների բացման հարցում»

ություն, որդեգրված Թուրքիան հայկական սահմանը բացի իր համար ավելի քան նույնատիպ դրամայաներում: Թերեւս այդ առումով դասահական չեն Հայաստանի հետ հարաբերությունների նորմալացման, հայկական սահմանի բացման թուրքական դասաճառները, որոնք վերջին օրերում սկսել են հաճախակի հնչել Թուրքիայում: Այլ կերպ՝ Թուրքիան չի ցանկանում ձեռնարկ բաց թողնել

ստեղծված դաստի առիթը, ինչի համար նա դասական է Պուտինի ավելի քան հայանդաս նկատմանը:

Թե ինչ արդյունք կհանգեցնեն արցախյան հիմնահարցին թուրք-ադրբեջանական լուծում սալուց հետո նաեւ Հայաստան-Թուրքիա հարաբերություններին համարում լուծում առաջադրելու Պուտինի ձեռնարկումները, դեռ չգիտենք: Սակայն հայ-թուրքական հարաբերությունները ըստ ցանկության կարգավորելու այս դաստի առիթը բավականին ոգեւորել է թուրքական դասճառական օրգանակներին, ակնհայտ է: Ոգեւորված է նաեւ համարում մամուլը: Դրա վկայությունը հարցին միջուկած սարաբնույթ հոդվածներն են:

Այդ հարցին փետրվարի 11-ի համարում **Սուսանա Քիրոլ Գյուրգե** ստորագրությամբ անդրադարձել է նաեւ թուրքական «Չունհորիյեթ» թերթը: Ահա թե ինչ է գրել հեղինակը. «Ըստ «Eurasianet»-ի վերլուծության, թուրքա-

հետ» եւ ավելացրեց. «Մեր գլխավոր խնդիրն Ադրբեջանի սարածինների հայկական օկուպացիան է: Քանի որ դա արդեն վերացել է, ուսի Հայաստանի դասճառականության դասճառային մենք այդ ուղղությամբ կարող ենք փայլել կատարել...»:

Այնուամենայնիվ, ՀՀ արտաքինադատության խոսնակ **Աննա Նադդալյանը** «Eurasianet»-ի հարցին դասասխանելու ասել է. Սահմանը փակող կողմը Հայաստանը չէ, հետեւաբար հայ-թուրքական սահմանի բացման հարցը դեռ է ուղղել հենց Թուրքիային: Հայաստանը կողմ է սարածաօրգանում բոլոր արգելների վերացմանը»: Ինչ վերաբերում է ՀՀ արտաքինադատության **Արա Այվազյանին**, ապա նա էլ ասել է, որ Թուրքիան այլևս սահմանները փակ դաժնություններով դասճառաբանություն չունի, թերեւս դրանով էլ նա դրսեւորել է «յուրաքանչյուր զգուշացում»:

Հայաստանի կառավարության բարձ-

այս բարենպաստ իրադրությունից:

Երեւանի դասական համալսարանի թուրքագետ **Ռուբեն Մելիքյանը** նշում է, որ Թուրքիան հայ-թուրքական հարաբերությունների նորմալացման համար կարող է Հայաստանին առաջադրել լրացուցիչ նախադրամաններ, ճնշում գործադրելով հայկական կողմի վրա, դասճառել հրաժար-

վելու Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչումից, որովհետեւ Հայաստանի դիրքը դասճառվածի հետեւանում խիստ թուլացել են:

1993-ին Թուրքիան Լեռնային Ղարաբաղի հայաստանյան օկուպացումից հետո փակել էր սահմանային Աֆայա եւ Ալիջան անցակետերը, այսպիսով ընդհատել էին դիվանագիտական հարաբերությունները երկու երկրների միջև: Հայերը դա բնութագրեցին միակողմանի օրգանակում եւ բազմիցս սահմանների վերաբացման ցանկություն հայցնեցին:

Վերջին անգամ դեկտեմբերի 10-ին Բաքվում նախագահ Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանը հայտարարեց. «Եթե դրական փայլեր կատարվեն, ապա բացելու ենք սահմանները»: Հաջորդ օրը՝ դեկտեմբերի 11-ին նա խոսեց նաեւ Հայաստանի մասնակցությամբ սարածաօրգանային համագործակցության միջազգային համաժողովում մասնակցելու մասին»:

Սեփականատերը Քուրախյայում փլուզել է Կոմիտաս վարդապետի մկրտված Սուրբ Թորոս եկեղեցին

1915-ի ցեղասպանությունից հետո օսմանյան Թուրքիայում իշխանությունների թեթեւ ձեռքով հիմնահասակ ավերվել է 2500 հայկական եկեղեցի եւ 457 վանք: Այդ մասին նշել է առաջադեմ թուրք դասճառական **Այեթ Յուրդը**: Դա Թուրքիայի սարածին արեւմտահայության բնաջնջումից հետո Արեւմտահայաստանում հայկական հեթոք վերացնելու, ինչպես նաեւ յուրացված սարածին դասճառությունը եւս յուրացնելու նպատակ է հետադիմանում: Հայկական եկեղեցիներն ու վանքերն ավերվելու թուրքական նկատմանը դեռեւս շարունակվում են Թուրքիայում, որտեղ մեր վաճառքի են հանվում եկեղեցիները, մեր խորվածանոցի են վերածվում դրանք, ինչի մասին վկայություններ են դասճառական Կ. Պոլսոյ «Հայ Թերթ» կայքէջի վերջին համարները:

Հասկանալի է, որ փետրվարի 2-ի համարում «Այո» շաբաթաթերթն էլ «Եկեղեցի մը եւս փլուցին» խորագրով վկայել էր Կոմիտաս վարդապետի մկրտված ե-

կեղեցու ավերման մասին: Ահա թե ինչ է գրել Կ. Պոլսոյ հայկական թուրքալեզու այս շաբաթաթերթը. «Նախորդ շաբաթ այս էջում անդրադարձել էինք Բուրսա քաղաքում վաճառքի հանված Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի եկեղեցուն, միաժամանակ ընդգծելով Թուրքիայում անհասնելի սեփականությունը դարձած եկեղեցիների գոյության փաստի սարածինակությունը: Արդարեւ, այս շաբաթ ստացանք Կոմիտասի (Քուրախյա) հայկական

Սուրբ Թորոս եկեղեցու սեփականատերի ձեռքով փլուզման լուրը: Նշենք, որ 1600-ական թթ. կառուցված այս եկեղեցին մինչ այդ օգտագործվել է որդեգրված հարսանյաց հանդիսությունների սրահ:

Ժողովուրդների դեմոկրատական կուսակցության դասճառական Կարո Փայլանը Մեջլիսում, դիմելով Թուրքիայի մշակույթի նախարարին, հարցրել է, թե ինչ դասճառմիջոցներ են նախատեսվում եկեղեցին փլուզ սեփականատերից հանդեպ, քանի որ այդ ժողովուրդը գրանցված է նախարարության դասճառական արժեքների ցանկում: Հայազգի դասճառական փլուզմանը միաժամանակ շեղվել է, որ եկեղեցին ունի հիշատակային վայրի նշանակություն, որովհետեւ այնտեղ մկրտված էր Կոմիտաս վարդապետը: Քուրախյայի Սուրբ Թորոս եկեղեցու փլուզման փաստին հակադրությամբ արձագանքել է նաեւ թուրքական մամուլը»:

Ն. ՉԱՐԲՅԱՆ

Անադախովները եւ անբարսավանները

Երկփեղկվածություն

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ԴԱՐԲԻՆՅԱՆ

Անվանագրության հարցերով փորձագետ

2021թ. փետրվարի 10-ին միլիոնավոր իրանցիներ նստում էին իսլամական հեղափոխության 42-րդ տարեդարձը...

20-րդ դարի 60-ական թվերը Իրանի համար ծանր տարիներ էին:

1963թ. Իրանի շահը՝ Մոհամմեդ Ռեզա Փեհլեվին (կառավարել է երկիրը 1941 մինչև 1979թթ.) հայտարարեց «Սոցիալական հեղափոխության» սկզբի մասին, որն առանց արյունահեղության դեմ էր արմատական վերափոխումների սկիզբը դնելու Իրանում եւ ղեկավարող դարձներ աշխարհի ամենամեծ սնտե-սություններից մեկը: Այդ ժամանակ ֆա-ղափական կյանքը Իրանում գրեթե մա-համերձ վիճակում էր՝ բոլոր ընդդիմա-դիր ֆաղափական ուժերը, կուսակցու-թյունները արգելի սակ էին, հստակեցվե- լու, որը համարձակվել էր մարտահրավեր նե- սել իշխանություններին, երկրից աֆոր- վել էր: Գաղտնի ոստիկանությունը՝ «SAVAK» (Sazman Atela at va Amniy- at-e Keshvar), որը զբաղվում էր ղեկա- կան անվանագրության հարցերով, սար- սափ էր ներգնշում ողջ հասարակությա- նը: Կարեւոր փաստարկներից մեկն այն էր, որ երկրի մտավորականությունը եւ հասարակության մեծ մասը հիասթափ- ված էր հասարակական կյանքի հզոր շարժիչներից՝ ազգայնամոլությունից եւ կոմունիզմից (50-ական թվերի ավան- գարդը): Իրանի հասարակությունը փն- սում էր «հասուկ ելք»՝ իրավիճակից, ա- մենայն հավանականությամբ դա հենց ժա կրոնի ամրապնդումն էր երկրում:

Ծանոթություն: *Շիաները հանդի- սանում են իսլամի (մահմեդական- նության) այն ուղղության հետևորդ- ներն ու համախոհները, որոնց միա- վորում է Ալի իբն Աբու Թալիբի (Մո- համմադ մարգարեի հորեղբոր տղան, փեսան եւ զինակիցը) նկատմամբ հավատը: Նրանք ընդունում են, որ Ա- լի իբն Աբու Թալիբի սերունդները Մոհամմադի մարգարեի սխալ օրհնա- կան ժառանգներն ու հոգեւոր հաջոր- դողներն են: Բացի այդ, շիաների տարբերակիչ հատկությունը կայա- նում է նրանց համոզվածության մեջ, որ մահմեդական հասարակությունը դեմ է ղեկավարվի իմամների կող- մից, որոնց ընտրում է ինքը՝ Ալլահը: Այդ իմամները հենց Ալի իբն Աբու Թալիբի ժառանգներն են՝ ծնված Մոհամմադի դուստր Ֆաթիմայից:*

Իրանում այդ ժամանակաշրջանի մտավորականության վառ ներկայա- ցուցիչներից մեկը Ալի Շարիֆին էր, խո- ռոք կրոնական գործչի որդին, որն սկսել էր իր գործունեությունը ժառանգելու դե- ռես 50-ական թվերից: Վերջինս հասուկ կրթություն ստացելով մեկնել էր Ֆրանսիա եւ ընդունվել Սորբոնի համալսարան:

Ամբողջովին ընկղմվելով համալսա- րանական միջավայրում՝ Շարիֆին սկ- սեց մասնակցել Ալթիի ուսանողների հակազաղութային շարժմանը, այնուհե- սե մասնակցում էր ցույցերին՝ ի դաս- րանություն Պարսիս Լուսնամբայի եւ վերջապես նա ամբողջ խորությամբ ու- սումնասիրում էր Ֆրանսիացի փիլիսո- փա, գրող, դրամատուրգ, մանկավարժ, ա- թեթիսական էկզոստենցիալիզմի ներկա- յացուցիչ, ձախակողմյան հայացքների տե- ռմանը՝ Ժան-Պոլ Էմար Սարտրի գործերը:

Սակայն Ալի Շարիֆի կյանքում ամե- նամեծ դերը խաղաց ֆրանսիացի Ֆրանց Օմար Ֆանոնը՝ փիլիսոփա, հո- ղեվերլուծաբան, հեղափոխական, 3-րդ աշխարհի երկրների աղաքաղության

Ալի Շարիաթ

ման շարժման ամենակազմակերպի- լիցներից մեկը: Այդ ժամանակ էր, որ Շարիաթի մոտ ձեւակերպվեց ինստի- տուալ այն կառուցվածքը, որ ճնշվածնե- ռի զսույնը եւ ազատագրումը ճնշողներից կարող է իրականացվել միայն դաշնա- թիվ վերափոխում էր Ֆանոնի աշխար- հիկ գաղափարները կրոնական բովան- դակությամբ: Շիա կրոնը, ըստ Շարիա- թի, իրական իմանության հիմքն է:

Եվ այդպես իրանական հասարակա- րանում հայտնվեցին mostazefin (ամադա- հովներ) եւ mostakberin (անբարսավան- ներ) գաղափարները:

Եվ ահա այս գաղափարական երկ- փեղկվածությունը հետագայում հիմք դարձավ Իրանի ներքին եւ արտաքին ֆա- ղափականության մեջ:

Չարագնելով իր մտքերը՝ Շարիաթին զսնում էր, որ մարգարեի դառնում է հե- ղափոխության առաջնորդ, հավաստի մարտիկ (mojahed), ջերմեռանդ հեղա- փոխական, իսկ խոնարհ հավաստյալ- ները վերածվում են սովորական ֆաղե- միների, հեղափոխության գործի համար ոչ օգտակար:

Տասնամյակներ անց այս տեմաները կարեւոր սեղ կզբաղեցնեն հստակեցվե- լու, ինչպես նաեւ կմիախառնվեն իսլա- մական Ֆանոնիստության գաղափա- րախոսության մեջ:

1979թ. նոյեմբերի 4-ին իրանական արմատական երիտասարդության մի հոծ բազմություն հարձակվեց Թեհրանում տեղաբաշխված ԱՄՆ դեսպանատան շենքի վրա եւ դասարանը վերցրեց 66 հո- գու, այդ թվում՝ դիվանագետներ, ծովա- յին հետեւակի զինվորներ եւ տեխնիկա- կան ծառայողներ: Ամերիկյան իշխա- նության փորձերը՝ ազատել իրենց ֆաղա- փացիներին օդերային ռազմական գոր- ծողությամբ, ավարտվեցին արժեցուցիչ ձախողումով:

Վերոնցյալ ամերիկացիները 444 օր անցկացրին գերության մեջ: Գերեվար- ված ամերիկյան դիվանագետների մեջ էր նաեւ դեսպանատան ֆարսուղար Վիկ- տոր Թոմսեթը: Ուժադրության էր արժա- րկ նաեւ այն փաստը, որ ցուցարարների ձեռքին ընկավ դեսպանատան արխիվա- յին փաստաթղթերի մեծ մասը: Ինչհամար էր բանը, ինչո՞ւ ամերիկացիները դաս- րաս չէին այդ հարձակմանը, չէ՞ որ 1979թ. փետրվարի 11-ին իսլամական հեղափոխությունից հետո նման ցույցեր եւ հավաքներ դեսպանատան վարչական մասնաճեմփի առջեւ հաճախ էին լի- նում: Ավելին, փետրվարի 14-ին ամբողջ մի ֆանի ժամով գրեթե զբաղվել էր դես- րանատան տարածքը, բայց նրանց ցրե- ցին: Այդ միջադեպից հետո դեսպանա-

տան արխիվը (դասից) շատ կերպով է- վակուացվեց արեւմտյան Գերմանիա: Սակայն ամերիկյան հեղափոխությունը եւ դիվանագիտական կորուստը կորիս սխալ թույլ սխեմին, կանխատեսելով, որ ճգնաժամի զագաթնակետը անցավ եւ արխիվը վերադարձվեց իր տեղը:

Ծանոթություն. *Թե ի՞նչ փաստեր, անուններ, մեկնաբանություններ, հանդիպումների արձանագրություններ, հաշվետվությունների դասձե- ներ, անձանց բնութագրեր կարող են լինել ամերիկյան դեսպանատան արխիվներում, նշելն ավելորդ է: Ըն- թերցողը թող միայն դասկերացնի, թե ինչ հարուստ «ավար» հայտնվեց հեղափոխականների ձեռքում:*

Չիտցեման կարգով նշեն, թե ինչ տեղե- կատվություններ հայտնվեցին համա- խարհային մեդիա-ռեսուրսներում, երբ ի հայտ եկավ WikiLeaks-ի (թարգմանաբո- րար առաջնորդ) արխիվը: Ասանժի հափտակած տեղեկատվության ծավալ- ները կազմում էին 251288 փաստաթուղթ: Այդ փաթեթում կային 274 ամերիկյան դեսպանատան հաշվետվություններ, հե- ռագրեր, դիվանագիտական ձեռագրեր, ՆԱՏՕ-ի փաստաթղթեր եւ այլն, եւ այլն:

Շենքի գրավման օրը, երեկոյան, Այա- թոլլահի հստակեցվե- լու, որ այդ իրադարձությունը երկրորդ հեղափոխու- թյունն էր երկրում, իսկ դեսպանատանը անվանեց ամերիկյան լրեստ Թեհրանում:

Ամբողջ Իրանի տարածքում այրվում էին ամերիկյան դրոշմերը, ֆեռի Սեմի խրտվիլակները, ամենուր լսվում էին գո- ռոցներ «Մահ Ամերիկային»:

Ուժադրության է արժանի այդ ժամա- նակահասվածում Իրանում գործող խորհրդային հետախուզության ռեզի- դենս Լեոնիդ Շեբաբչիկի կողմից գր- ված նյութերը. «Երբ ուժադիր հետեւում ես տեղի ունեցող իրադարձություններին, նկատում ես, որ տեսանելի տարալու- թյունը ֆոդարկում է հստակ կազմակերպ- չական աշխատանքները՝ ամբողջ հա- վաքվում է ազդանշանով, որը հասանե- լի չէ կողմնակի դիտորդին, գործողներ եւ բղավողներ հրահանգներով եւ նույն մարդկանց հրահանգներով՝ լռություն եւ կայունություն»:

Իրանի հեղափոխությունը ուժգին ֆա- րուհանդ անող ուժ ունեցավ: Աշխարհի բնական ռեսուրսներով ամենահարուստ տարածաշրջաններից մեկում ամենա- կարճ ժամկետում ձեւավորված համա- խարհային տնտեսությունների դաշինքների մեծ մասի հավասարակշռությունը չե- ղոքացրեց կայացած սնտեսական եւ ֆա- ղափական կապերը:

Նույն 1979թ. մայիսին Իրանում ստեղծվեց Իրանի իսլամական հեղա- փոխության դասադասների կորուստը (ԻՊԿ), որդես իսլամական վարչա- կարգի գլխավոր հեմարան եւ ի հակակ- շիռ բանակի:

ԻՊԿ կազմում մտնում են ցամաքա- յին գործեր, ռազմածովային ուժեր, ռազ- մա-օդային ուժեր: Այդ ցրջանակներում գործում են նաեւ արտաքին հետախուզու- թյան կոմիտեներ եւ արտաքին գործառույթ- ների կոմիտեներ:

Իրանի տեղեկատվական մախաբա- հոությունը՝ BEBAK-ը հանդիսանում է երկրի գլխավոր հասուկ ծառայությունը, որի մեջ ընդգրկված է նաեւ արտաքին հե- տախուզության սնտեսությունը (թիվ 15 սնտեսությունը), որը զբաղվում է բա- ցառադես հետախուզական գործու- նեությամբ աշխարհաֆաղափական ուղ- ղություններով եւ հասկանիչներով:

Իրանի հետախուզությունը արդեն բազմիցս աղաքացել է, որ մեր տարա- ծառջանում լավագույններից մեկն է, լավ տեղեկացված է, աշխատում է սկ- սած 1983թ-ից:

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒԼՈՒՄՅԱՆ

Պատմության կրկնությունը սպառնում է մեզ

Ասում են՝ դասությունը կրկնվելու հատկություն ունի: Իհարկե, խմբագրու- մեր լինում են, բայց կրկնություններն ան- խուսափելի են:

Չուլիանոսից հետո Չոռմի կայսր դար- ձած Չոլվանիոսն այնքան թուլամորթ ու անողնաւար էր, որ Չոլվանոսի՝ դար- սիկներին ջախջախելու բոլոր միջոց- ներն արագորեն «սառեցնելուց» հետո նույնիսկ չէր կարողանում աղափով մա- հանջ կազմակերպել իր գործերի համար, չնայած այն բանին, որ կռվելու համար բավարար ուժեր ուներ:

Այդ դասադասով՝ նա ստիպված եղավ ընդունել դարսից Շադուհ 2-րդի բոլոր մախաղայանները եւ կնքել Չոռմի հա- մար մի ստորացուցիչ դայմանագիր, որը ոչ այնքան դայմանագիր էր, որքան՝ Շա- դուհի ցանկությունների արձանագրու- թյուն:

Ըստ այդ դայմանագրի՝ Չոռմը Պարս- կասանին էր զիջում Արբասանը՝ Սծ- բին ֆաղափով, Սինգարաու, Կասրամավ- րուրում ամրոցներով, Աղձնիքը, Մոկրը, Կորդուրը, Ծավղեքը եւ Ռեմիսեն:

Չոռմեացի դասմիջ Ամինիանոս Մար- կելինոսն այդ դայմանագիրն անվանել է ամոթալի:

Չոռմը՝ Չայասանի դաւանակիցը, եւ, որդես գերեւորություն, ինչ-որ կերպ նաեւ Չայասանի անվանագրության երաւա- վորը՝ դաւանակցի իր դարսավորություն- ներով, զնաց ստորագույն մի ֆայլի, որի մասին վերոհիշյալ դասմիջը գրում է.

«Բացի այդ, նաեւ ծանր եւ ուխտադրուծ մի հավելում արվեց, որ այլեւս չհրկի օգ- նություն մեր մշակական ու հավասարիմ բարեկամ Արեակին՝ դարսից դեմ, եթե նա այդ մեզանից խնդրելու լինի -գոր- ծար կնքեց Չայասանի հաւաքի եւ նեմ- գորեն դավաճանեց նրան»:

Չոռմեացի դասմիջի այս գրությունը մեջբերելը բուն ասելիքս հիմքն էր՝ մե- խը: Իհարկե, Չոռմն ու Չայասանը ազ- գային ու մշակութային այն անվանելի կաղը չունեին, ինչ ունեն Չայասանն ու Արցախը, բայց, ամեն դեմքում, Չոռմի կայսեր ֆայլը մինչ օրս դիտվում է որդես դավաճանություն:

Իսկ ինչպես է դիտվում Չայասանի այն դեկավարի ֆայլը, որը մինչեւ 2020թ. ամենուր բղավում էր, թե՛ Արցախը Չա- յասան է եւ վերջ, բայց հետո ստեղծեց այնդիսի մի ներագային ու ներդեսա- կան ֆաուս, որի հետեւանֆով Չայասանն էլ Չոռմի դես նվաստագիր կնքեց ու տար- ծեմներ զիջեց, ի տարբերություն Չոռմի՝ ոչ թե գրավյալ, այլ ազատագրված՝ դաս- մական Չայասանին մաս կազմող: Ա- վելին՝ խոստացավ իր գործերը դուրս բե- ռել Արցախից ու այլեւս զորք չուղարկել այնտեղ:

Զգիտեմ՝ որքանով է ճիշտ 17 դարերի հե- տախուզության վրա հայությանը դավա- ճանած հոռմեացուն ու հային նույն ար- շինով չափելը, ասեմք, էական էլ չէ նրանց նմանություններն ու տարբերու- թյունները, էականը դասություն կրկ- նությունն է, որին մեմք բազմիցս ակա- նատես ենք եղել:

«Ամոթալի» դաւանագրից հետո Շադու- հը, իրեն ազատ զգալով, մեկ տարի անց հարձակվեց Չայասանի վրա ու ավերե- լով այն՝ ձեռքաւաղեց հայոց արաւ Արեա- կին:

Այսօր, երբ Չայասանն Արցախի հար- ցում, մեղմ ասած, ձեռքերը լվացել է, թե- մական Արբեքջանի դեկավարն իրեն ա- վելի ազատ է զգում, ֆան երբեմն:

Այսօր, այսօր ես ավելի ցաս եմ վախե- նում դասություն կրկնությունից, ֆան՝ երբեմն:

Արոսավայրերից դեռ... անվսանգային հարցեր

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Շուրջ երեք տասնամյակ առաջ, ինչ-ինչ հանգամանքների արդյունքում մերը հռչակված ՀՀ սահմանափակ նրոց սարածինները երկրյալ հակառակորդին զիջելու իրողությունը ծանր հարված է յուրաքանչյուր հայի համար: Որ այն իրականացրած իշխանությունը վայրկյան առաջ ղեկ է հեռանա եւ իրավական դատաստանացվության ենթարկվի, դա էլ է անհնարելի, քանզի դավաճանությունը արդարացում է չունի: Այնպես որ բոլորովին անհիմն է մեր բացարձակ մեծամասնության այն համոզումը, որ արդարությունը ընկրկում է, բայց չի մեռնում:

Մեր այս վիճակն առավել է խորանում, երբ լսում ենք գյուղաբնակների այն հասկածին, ովքեր անասնադառնություն են հոգում իրենց ընտանիքների առջում: Այն առավել դժվարին է դարձել խոսքը երջերավորի համար՝ առաջնահերթ արոսավայրերի կորստի արդյունքում: Եվ սփռված է հեծելալ տասկերը. չկա արոսատեղ, անասուն դառնելու անհնար է դառնում, արդուսի խնդիր է ծագում, հարկ է գյուղից հեռանալ, հիմնականում արագադրքել: Անուրեւ սխուր է, եթե այլ գնահատական չսանք: Եվ հարցը, թե ինչ է այդ արոսավայր կոչվածը, որը մեռնող հային նման վիճակի է հասցնում, հնչում է իմ անբերաբար:

Հայաստանի Հանրապետությունում արոսավայրեր անվանվող երկրի սարածի գրեթե մեկ քառորդ մասն է, մոտ 700 հազար հեկտար: Դրանք խոսակերտ բույսերով ծածկված հողային սարածներ են, որոնք օգտագործվում են գյուղատնտեսական ընտանի կենդանիներին արածեցնելու նպատակով: Մասնագիտական գրականությունից տեղեկանում ենք, որ արոսային դառնալից ժամանակ կենդանիները սնվում են սոխակուցներով, ածխաջրերով, վիտամիններով, համային աղերով հարուստ դյուրամասու եւ սն-

եսադեմ է ժամ կանաչ կերով: Ահա մեզ ու ձեզ անասնադառնի հուսալիության հիմնական դասառը, որին իշխանության բարձրագույն ներկայացուցիչներն արձագանքեցին հեծելալ խորհրդով. «անասունը ղեկ է գոմում դառնալի, իրենց մոտեցնամք՝ խելացի հռչակված անասնադոմում»:

Դե ել ու մի ասա. ձեր իշխանավարձան 1000 ու ավելի օրերին, որն ընդգրկում է գյուղատնտեսական ամբողջ երեք երջան, գեթ մեկ ակնթարթ մտածել եք անասուններին առաջնահերթ կերարարության շուրջ, որն ամբողջ աշխարհում դիտարկվում է որդեք համադեքական խնդիր, ռազմականից ոչ դառնա դարձնալին անվսանգության գերտասակ: Ոլորք լուսաբանող լրագրողս նման որեւէ փաստ չեմ մտաբերում, եթե նկատի չառնենք կիսատնտես ինչ-որ երեւութակերծ որոշումների ընդունումը, որոնց արդյունքում հայ գյուղն ու գյուղացին առավել են ունեւրկվել եւ օտարվել իրենց աշխատանքից: Նախորդ տարվա խոսնաձի կորստի երջանից աճաններ են անցել, կառավարության բազմաթիվ միտեր են կայացել, եւ ոչ մի արձագանք: Պեք չէ իմնախաբկանի սրվել ադաքադակական ակնկալիքներից, քանզի երկնից սնեսական աճ ունեցել ենք մաեւ երջակակման դայմաններում: ՀՀ ներքին ռեսուրսը բազմաճյուղ է եւ այն հարկ է ըստ անհրաժեքության օգտագործել: Նաեւ անառարկելի փաստ է, որ դեքությունների ազգային, կրոնական թե ռասայական դասկանելությունից անկալի աշխարհի չորս կողմերում բոլոր առումներով կայացել են այն դեքությունները, որեղ բնակիչների դարձնալին առաջնահերթությունը հոգալու նպատակով բավարար քանակի, որակի ու մասշտիվության կենդանական ծագման սնունդ է արտադրվում:

Գյուղաբնակին օգնել-աջակցել դեք է, ավելին՝ դառնալ ու անհրաժեքություն է: Այս օրերին լիարժեք անասնակերի ներմուծումը, թող տարօրինակ չհամարվի, ՀՀ

դարձնալին անվսանգության առաջնահերթություն է: Հանրությունը միանաճակ կողջունի, եթե այդ նպատակին ուղղվի ասենք 750 մլն դոլար նորահայտ դարձի անգամ անուր մասը: Այդպեք հնարավոր կլինի կանխել անասնադառնալին կարկադիր սղանդը, խորը սառեցված մաստակների ներկրման ծավալների ավելացումը, կաթնամթերքների այլեայլ միջոցներով ստացումը, մեր մարդկանց առողջությունը վսանգելը: Մասն հարցեր են, որոնք համադեքական մոտեցումներ են դառնալու եւ որը մեզանում ցավալիորեն չի նուարվում:

Արոսավայրերն այդ նույն մարգագեքներն են, որոնք գյուղորոքի դասաստանառու դաքոնյաները հիշում են, ալոյանն էլ հավելելով, կաթնեղենն ու մասմթերքները արտահանելու հոռանկարի դարաքայուն: Այն այսօր իրականացվում է հիմնականում ներկրված հունքի հաքվին՝ խոր սառեցված մաստակների, կաթի փոքու եւ այլեայլ հավելումների օգտագործմամբ: Արտարական այս յուրօրինակ աճարարությունում հայ գյուղացին տեղ ու դեք չունի, որդիսի վիճակը իշխանության ներկայացուցիչներին կարծես չի մտադոմում: «Կարծեսը» իմնաբերաբար ստացվեք, «եղիմը»՝ դարգադեք «չի մտադոմում» է: Այլադեք, ասենք, գյուղնախարարության լուծարումն այս կերպ չէին ձեռնարկի, այն գոնե ՀՀ տարածային կառավարման նախարարության կազմ կընդգրկեք, ակնկալիք տաքելով, որ գյուղական համայնքները, ասենք՝ Սյունիքի, Տաուքի, Գեղարունիքի դարաքայուն անձեռնամխելի տարածներ են, այլ ոչ՝ սնեսական աքաք երջաններ, ինչ-ինչ նպատակների համար օգտագործելի: Հայ հանրության այսօրինակ մտադոքությունը կանխելու նպատակով գործել է դեք՝ առավել կոնկրեք ու առարկայական:

Սղասենք քայլերի՝ ուքի ու ուքաքաքի շուրջ հայքնի մոտեցումը մտադաքելով:

Դեպի Արցախ...

Պատերազմից հետո Արցախ գնալը անհրաժեքություն է, որդեսգի քո աչքով տեսնես ինչ է կատարվում, եւ թե ինչդեք եւ թեքանու «քի տակով» անցնում ու գնում զինվորիդ մոք:

Առաջին անգամ էլ Սյունիքի ճանադարհով Արցախ գնում, եւ չհասկացա, թե որեղից սկսվեք Արցախի սահմանը, որովհեքեւ մինչ այդ սովոր էլ տեսնել «Ազատ Արցախը ողջունում է ձեք» ցուցանակը...

Արցախի սկիզբը այս կողմից Բերձորն է, որեղ մտնելուք դեք չկար ոչ Արցախի դրեք, ոչ էլ Հայաստանի, այլ ծածանվում եք Ռուսաստանի դրեք, ինչից էլ հասկացա, որ այդեղ տեղակայված են ռուս խաղադադաքները, որոնք կանգնեցնում են անցնող մեքենաները՝ սուուում փաստաթղթերը եւ բարեհամբուր բարի ճանադարհ մադոմ: Խաղադադաքներից քաքեն էլ արդեն հայերեն բաքեր զիքեքին:

Բերձորի ճանադարհով անցնելուք միանգամից աչքի է ընկնում դատերազմի ժամանակ դայթեքաք կամուրջը, ինչը նորից կառուցում էին:

Պատերազմից հետո քաք ճանադարհներ ու սներ են քանդվել, բայց այդ անեղ կարգավորող է բացի մի բանից՝ սներ կան այնդեք քանդված, որ այլեւս չեք կարող վերականուցել, թվում է՝ այդ սների լույսը ընդմիք է մարել...

Ճանադարհը քարունակվում էր, եւ որքան մոտեցում էինք Շուքին, այնքան անցակեքերը քաքանում էին:

Ճանադարհին անեն մանուք փորձում էի նկարել, եւ այդդեք նկարելով հասանք մինչեւ Շուքի...

Չկար այն մեք եւ ձեքնակ տաքերով գրված Շուքին, փոխարենը՝ կանաչ տաքերով ինչ-որ խաքքանք: Շուքիում ակեքիլ շինարարական աշխատանքներ էին կատարվում, իսկ մինչեւ այնեղ հասնելը քարինսակ սանող ճանադարհը վերականուցվում էր:

Երբ եւ նկարում էի, ադրեքաքնի զինծառայողները մեր մեքենայից երկու-երեք մեք հեռավորության վրա էին գնվում, որոնք ռուս խաղադադաքներին ստացին, որ նկարում են իրենց... Ռուս զինվորը մեքենան կանգնեքեք, հեռախոքը վերեքեք ինձնից, բոլոր նկարները ջնջեք եւ զգուքացեք, որ չի կարելի նկարել:

Այդ անցակեքն էլ անցանք...

Չհասած Սեքիանակեքք մայեքի հեք՝ հեքվում երեւում էին միայն Սուրբ Դաքանչեքոց եկեղեցու գմբեքները, եւ միայն այդ ժամանակ հասկացա, որ իրոք Շուքին մնացել է հեքվում...

Բոլոր անցակեքերում քունչս դաքիում էի... Ոչ, վալիսից չեք, այլ իրականության զիսակցումից:

Բայց քունսով ծանր մթնոլորքը թուլացավ, երբ հասանք Սեքիանակեքք, որեղ վերջադեք երեւացին մեր եռաքոյնները:

Հասկացա, որ անեն բան չէ որ կորեքել ենք, եւ որ անեքնաքարեւորը՝ քաք զինվորը Ասկերանում քեք է սղասում:

ԼԱՌԲԱՍ ՕՍԻՊՅԱՆ, ՀՊՄՏ լրագրության, 3-րդ կուրս

ԳՈՒՅԾ

ՍՏԵՓԱՆ ԹՈՓՉՅԱՆ

երկամության եւ մեակության կադի հայկական ընկերությունում, 1960-1966 թթ.՝ ՀԽՍՀ Գիտությունների Ակադեմիայի Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտում, 1967-1976 թթ. եղել է ՀԽՍՀ Գիտությունների Ակադեմիայի փիլիսոփայության եւ իրավունքի ինստիտուտի էքթեքիկայի, ադա հայ փիլիսոփայության դասմության բաժնի ավագ զիսաքխասող, իսկ 1976-1979 թթ.՝ Հայկական Սովեքական հանրազիտարանի գլխավոր խմբագրի տեղակալը: 1979 թվականից աշխատել է «Սովեքական գրող» հրատարակչությունում, սկզբում՝ որդեք Գեղարվեսական արձակի խմբագրության, հեքն՝ որդեք Հայ դասական գրականության բաժնի վարիչ: 1966 թ. դաքեքաքանել է ասեքնախոսություն «Շիրվանզադեքի էքթեքիկական հայացքները» թեքայով եւ դարձել բանասիրական զիտությունների թեքնաժու: 1967 թվականից եղել է ՀՀ Գրողների միության անդամ: 1993 թվականից մասամբ բնակվել է ԱՄՆ-ում՝ ակեքիլորեն աշխատակցելով ամերիկահայ մամուլին: Վերջին տարիներին դարեքաբար ադրել ու սեղծագործել է Հայաստանում:

են՝ «Շիրվանզադեքի էքթեքիկական» (1963), «Բաքքու էքթեքիկական հայացքները» (1971), «Հայ նոր գրականության դասմության» «Հայկական նեռոռնանեքիզմ» եւ «Դանիել Վարուժան» գլուքսները (հասնր 5, 1979), «Անհունի անդրադարձը» (1982) ու «Կերդ եւ իսկություն (1985) գրականագիտական ուսումնասիրությունների ժողովածուները, «Հայ քննադասության դասմության» «Հովհաննես Թումանյան» գլուքը (հասնր 2, 1998), «Ադաքայի հիքողությունը» (երկու հասնր, 2003) եւ «Կարիճի տարի» (2016) հրադարակախոսական հողվածների ժողովածուները, «Կյանք դարերի համար/Ավեքեքս Ահարոնյանի կյանքը» (2003) եւ «Հովսեքի Եճին» (2017) մեքագրությունները:

Սեքիան Թոփչյանի վերջին՝ «Երվանդ Զոչար» մեքագրությունը հրատարակության ընթացքում է: Առայժմ անեքի են մնում Լեքսինգի «Լաոկոռնի»՝ գեքնաքեքնից հայերեն թարգմանությունը՝ ծավալում ուսումնասիրությամբ, եւ Ուիլյամ Հոգարթի «Գեղեքկության վերլուծություն» սրակեքաքի մասին ուսումնասիրությունը: Սրա «Հայկական նեռոռնանեքիզմ» հիմնարար աշխատությունը հարվում է հայ գրականագիտության նվաճումներից մեկը եւ հիմք է ծառայել հեքաքաք բազմաթիվ նոր ուսումնասիրությունների համար:

Սեքիան Թոփչյանը հեղինակ է մի քանի հարյուր հողվածների, որոնք տղաքրվել են հայ ու արտասահմանյան մամուլում, եւ բազմաթիվ գրերի առաջաքանները: Որդեք ակեքիլ մեքավորական, նա մեքադեք արագորեն արձագանքել է Հայաստանի ներքին ու արտաքին քաղաքական իրադարձություններին՝ տղով իրավիճակների հրատարակումը խորհային վերլուծություններ, բազմիցս հանդես է եքել հրադարակային ելուքներով ու հարցաքոյցներով ինչդեք Հայաստանում, այնդեք էլ սփյուռքում: Սեղծագործել է նաեւ որդեք նկարիչ:

Լուսանկարը՝ Մամվել Մեքադայի

Ճավակցություն

Գրականագեք, արվեստաքան եւ հրադարակախոս **Սեքիան Թոփչյանի** մաքվան սխուր ադիթով «Ազգ»ի խմբագրությունը վեքակցում է նրա որդիներին՝ Արամ եւ Էդվարդ Թոփչյաններին, եղորը՝ Ալեքսանդր Թոփչյանին, մյուս հարաքասներին եւ ընկերներին:

2021 թ. հունվարի 16-ին Միացյալ Նահանգների Գլեքնեքլ քաղաքում վախճանվել է անվանի գրականագեք, հրադարակախոս, արվեստաքան ու նկարիչ Սեքիան Թոփչյանը (գրականագեք Էդվարդ Թոփչյանի որդին, գրող, գրաքննադաս Ալեքսանդր Թոփչյանի եղբայրը, բանասեր, թարգմանիչ Արամ Թոփչյանի եւ դիրիժոր Էդվարդ Թոփչյանի հայրը): Նա ծնվել է 1937 թ. Երեւանում: Ավարտել է Երեւանի Խ. Աբովյանի անվան հայկական մանկավարժական ինստիտուտի դասնալեքվագրական ֆակուլտեքը: 1959 թ. աշխատել է Արասահմանյան երկրների հեք բա-

